

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie –
Česká republika a Slovenská republika**

Martin Cirkovský

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Martin Cirkovský

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Slovenská republika

Název anglicky

Economic development in selected countries of the European Union – the Czech Republic and the Slovak Republic

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie, České republiky a Slovenské republiky, s využitím vybraných makroekonomických ukazatelů ve zvoleném časovém období. Dílčím cílem práce je porovnání a vyhodnocení aktuálního stavu sledovaných ekonomik.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí a Eurostatu. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

vývoj, makroekonomie, HDP, inflace, nezaměstnanost, Česká republika, Slovenská republika

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. Česká republika ve světle ekonomických teorií. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

JUREČKA, V. Makroekonomie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.

MANKIW, N G. Zásady ekonomie. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-891-1.

PERNICA, M. ŠEFČÍK, V. Makroekonomická gramotnost: jak pochopit hospodářskou politiku státu. Praha: Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-82-8.

TOMEŠ, Z. Determinanty hospodářského růstu v zemích východní Evropy. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4786-0.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 10. 12. 2020

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 1. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Slovenská republika" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. 3. 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Elizbaru Rodonaia, Ph.D. za poskytování cenných rad a připomínek v průběhu zpracovávání mé práce.

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Slovenská republika

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá hospodářským vývojem České a Slovenské republiky od roku 1989 do současnosti. V první části práce se nachází popis teorie tržní ekonomiky a trhu, vysvětlení podstaty procesu transformace ekonomiky z centrálně plánované na tržní, dále definice hospodářského cyklu a jeho typy a fáze. Dále tato část pokračuje vymezením makroekonomických ukazatelů, které budou použity pro popis hospodářského vývoje obou zemí. Konkrétně se jedná o hrubý domácí produkt a metody jeho výpočtu, inflaci, nezaměstnanost a její typy a platební bilanci. Ve druhé části práce jsou shromažďovány údaje z odborné literatury, databází Českého statistického úřadu, Statistického úřadu SR a Eurostatu, které jsou přehledně zpracovány do tabulek a okomentovány. Sledováno je období od roku 1989 do roku 2020. Pro lepší přehlednost je toto období rozděleno na dílčí úseky. Následně jsou získaná data zpracována do grafů, s jejichž pomocí bude možné porovnat vývoj makroekonomických ukazatelů české a slovenské ekonomiky v čase. Cílem této bakalářské práce je popsat hospodářský vývoj České a Slovenské republiky za pomoci uvedených makroekonomických ukazatelů, provést srovnání, zda se obě ekonomiky vyvíjely podobně nebo s většími rozdíly a ověřit, zda vstup do EU ovlivnil vývoj sledovaných ekonomik pozitivně či nikoliv.

Klíčová slova: vývoj, makroekonomie, HDP, inflace, nezaměstnanost, Česká republika, Slovenská republika

Economic development in selected countries of the European Union - the Czech Republic and the Slovak Republic

Abstract

This bachelor thesis deals with the economic development of the Czech and Slovak Republic from 1989 to the present. The first part of the thesis contains a description of the theory of market economy and market, an explanation of the essence of the process of transformation of the economy from centrally planned to market economy, the definition of business cycle and its types and phases. Furthermore, this section continues by defining macroeconomic indicators that will be used to describe the economic development of both countries. Specifically, it is the gross domestic product and methods of its calculation, inflation, unemployment and its types and balance of payments. The second part of the work collects data from the literature, databases of the Czech Statistical Office, the Statistical Office of the Slovak Republic and Eurostat, which are clearly processed into tables and commented. The period from 1989 to 2020 is monitored. For better clarity, this period is divided into sub-sections. Subsequently, the obtained data are processed into graphs, that will help to compare the development of macroeconomic indicators of the Czech and Slovak economy over time. The aim of this bachelor thesis is to describe the economic development of the Czech and Slovak Republic using the above macroeconomic indicators and to compare whether the two economies have developed similarly or with greater differences and verify if the EU accession affected the development of the monitored economies positively or not.

Keywords: development, macroeconomics, gross domestic product, inflation, unemployment, Czech Republic, Slovak Republic

Obsah

1 Úvod	7
2 Cíl práce a metodika	8
2.1 Cíl práce	8
2.2 Metodika	8
3 Teoretická východiska	10
3.1 Tržní ekonomika	10
3.1.1 Trh.....	10
3.2 Transformace.....	11
3.3 Hospodářský cyklus	12
3.4 Typy a fáze hospodářského cyklu	13
3.4.1 Dno (sedlo)	14
3.4.2 Expanze (konjunktura, růst).....	14
3.4.3 Vrchol	14
3.4.4 Kontrakce (krize, propad, recese).....	14
3.5 Makroekonomické ukazatele	15
3.5.1 HDP	15
3.5.1.1 Metody výpočtu HDP	16
3.5.2 Inflace	17
3.5.3 Trh práce a nezaměstnanost.....	19
3.5.3.1 Nezaměstnanost frikční	21
3.5.3.2 Nezaměstnanost strukturální	21
3.5.3.3 Nezaměstnanost cyklická	22
3.5.3.4 Nezaměstnanost sezonní.....	22
3.5.4 Platební bilance.....	22
4 Vlastní práce	24
4.1 Hospodářský vývoj ČSFR v letech 1989–1992	24
4.2 Hospodářský vývoj ČR a SR v letech 1993-1996.....	29
4.3 Hospodářský vývoj ČR a SR v letech 1997-2003.....	32
4.4 Hospodářský vývoj ČR a SR od roku 2004 do současnosti.....	35
5 Výsledky a diskuse	46
5.1 Komparace vývoje české a slovenské ekonomiky	46
6 Závěr	50
7 Seznam použitých zdrojů	52

Seznam grafů

Graf 1: Srovnání vývoje míry nezaměstnanosti ČR a SR (v %)	46
Graf 2: Srovnání vývoje míry inflace ČR a SR (v %)	47
Graf 3: Srovnání vývoje růstu HDP ČR a SR (v %)	48
Graf 4: Srovnání vývoje salda běžného účtu obchodní bilance a platební bilance ČR a SR (mil. EUR)	49

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 1989-1992 (v %)	26
Tabulka 2: Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR v letech 1989, 1990 a 1993 (v %)	28
Tabulka 3: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 1993-1996 (v %)	30
Tabulka 4: Zahraniční obchod ČR v letech 1993-1996 (mld. Kč)	31
Tabulka 5: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 1993-1996 (v %)	32
Tabulka 6: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 1997-2003 (v %)	33
Tabulka 7: Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 1997-2003 (mld. Kč)	34
Tabulka 8: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 1997-2003 (v %)	35
Tabulka 9: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 2004-2009 (v %)	37
Tabulka 10: Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 2004-2009 (mld. Kč)	38
Tabulka 11: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 2010-2020 (v %)	39
Tabulka 12: Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 2010-2020 (mld. Kč)	41
Tabulka 13: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 2004-2009 (v %)	41
Tabulka 14: Vývoj běžného účtu platební bilance SR v letech 2004-2009 (mil. EUR)	43
Tabulka 15: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 2010-2020 (v %)	43
Tabulka 16: Vývoj běžného účtu platební bilance SR v letech 2010-2020 (mil. EUR)	45

Seznam použitých zkratek

ČNB – Česká národní banka
ČR – Česká republika
ČSFR – Česká a Slovenská federativní republika
ČSSR – Československá socialistická republika
ČSÚ – Český statistický úřad
ERM II – Evropský mechanismus směnných kurzů
EU – Evropská unie
HDP – hrubý domácí produkt
NATO – Severoatlantická aliance
NBS – Národní banka Slovenska
OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci
SDR – special drawing rights
SR – Slovenská republika

1 Úvod

Rokem 1989 počíná pro tehdejší Československo období plné změn. Po opakovaných studentských nepokojích, které vyvrcholily dne 17. listopadu 1989 a vešly do dějin pod názvem Sametová revoluce, došlo k rezignaci představitelů tehdejšího režimu. Československo tak opustilo čtyři desítky let trvající období nesvobody a útlaku a vstoupilo do nové, svobodné éry. Změny se dotkly nejen životů všech občanů, ale výrazné proměny zažila i československá ekonomika. Nastalo období transformace ekonomiky, otevřely se hranice vyspělým západním státům a lidé mohli svobodně vycestovat. Také česká a slovenská ekonomika se otevřela vstříc západnímu světu.

Rokem 1992 se uzavírá kapitola společného státu Čechů a Slováků a od roku 1993 se již ubírá český a slovenský stát, resp. jejich ekonomiky, na jejichž vývoj se tato práce zaměří, každý svoji vlastní cestou. Rozmanitost tohoto období a události, které se tehdy odehrávaly jsou důvodem, proč bylo zvoleno zkoumání hospodářského vývoje právě od roku 1989. Právě od této doby se vyvíjí současná česká ekonomika do podoby, v jaké ji známe dnes a prošla si řadou proměn a významných událostí.

Tato bakalářská práce si klade za cíl popsat vývoj jak české, tak i slovenské ekonomiky za pomoci vybraných makroekonomických ukazatelů. Zjistí, v jakých fázích ekonomického cyklu se ekonomiky obou států v průběhu vývoje nacházely. Bude se zabývat podobnostmi a rozdíly ve vývoji daných ekonomik, a nakonec provede jejich srovnání za účelem zjištění, zda v zemích se společnou minulostí probíhal vývoj ekonomik podobně či nikoliv.

V první části práce budou teoreticky popsány fáze hospodářského cyklu. Dále budou popsány makroekonomické ukazatele, které budou při zkoumání vývoje ekonomik využívány. Využito bude především odborné literatury.

Druhá část práce se bude zabývat nejprve vývojem československé ekonomiky a dále samostatně české a slovenské. Bude sledovat vývoj makroekonomických agregátů v čase. Na závěr dojde ke komparaci získaných údajů, aby bylo zjištěno, zda probíhal hospodářský vývoj obou zemí podobně či odlišně. Protože jednou z nejvýznamnějších událostí sledovaného období je vstup do Evropské unie, dojde také k prověření, zda byl pro obě země prospěšný. Zde bude využito zejména dat Českého statistického úřadu a Statistického úřadu Slovenské republiky.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je pomocí daných makroekonomických ukazatelů popsat vývoj české a slovenské ekonomiky ve vybraném období a poté provést srovnání za účelem nalezení rozdílů a podobností v tomto vývoji a dopadu vstupu do Evropské unie na obě ekonomiky.

Teoretická část práce popisuje pojmy zásadní pro zpracování tohoto tématu, zejména makroekonomické ukazatele využívané v analytické části práce.

Analytická část si klade za cíl popsat hospodářský vývoj České republiky a Slovenské republiky s využitím makroekonomických ukazatelů definovaných v teoretické části. V závěru práce jsou využity grafy srovnávající získané údaje makroekonomických ukazatelů, s jejichž pomocí je možné zjistit, do jaké míry se lišil ekonomický vývoj obou sledovaných zemí.

2.2 Metodika

V teoretické části práce bude na základě prostudování a kompilace odborné literatury českých a zahraničních autorů popsána podstata ekonomických pojmů využívaných v analytické části práce. Bude uvedena podstata tržní ekonomiky a trhu samotného, dále problematika transformace na tržní ekonomiku a podrobná definice hospodářského cyklu včetně jeho typů a fází. V neposlední řadě budou popsány využívané makroekonomické ukazatele, a to HDP, s jehož pomocí bude možné zjistit tendence růstu ekonomik, inflace, s jejíž pomocí bude možné sledovat růst cenové hladiny, nezaměstnanost, díky které lze ověřit stav trhu práce v obou zemích a platební bilance, která podá zprávu o vývoji a stavu dovozu a vývozu z obou zemí. Využito bude jak tištěných, tak internetových zdrojů, které budou navzájem srovnávány a doplňovány.

V analytické části bude taktéž využito odborné literatury a zejména internetových zdrojů, především databází Českého statistického úřadu, Statistického úřadu SR a Eurostatu. Dále budou využity zprávy a data České národní banky, Národní banky Slovenska a dalších institucí veřejné správy. Popisováno bude období od roku 1989 do roku 2020, přičemž celé toto období bude pro lepší přehlednost rozděleno na dílčí časové úseky zpravidla ohraničené nějakou významnou událostí. Pro každý úsek budou získaná data popisující hospodářský vývoj zpracována do přehledných tabulek a s využitím vhodných zdrojů okomentována.

Na závěr budou ze získaných dat zpracovány grafy, které umožní komparaci ekonomického vývoje, zhodnocení přínosu vstupu do EU a budou taktéž doplněné o komentáře zhodnocující výsledky zkoumání této práce.

3 Teoretická východiska

3.1 Tržní ekonomika

Tržní ekonomika je taková ekonomika, která alokuje zdroje prostřednictvím decentralizovaného rozhodování mnoha firem a domácností setkávajících se na trhu zboží a služeb. Na rozdíl od centrálně plánované ekonomiky, vyznačující se rozhodováním úzké skupiny lidí o tom, co se bude vyrábět za zboží a jaké služby bude stát poskytovat, kým bude zboží vyráběno a kým spotřebováno, v tržní ekonomice toto rozhodování provádí obrovské množství firem a domácností. Většina zemí, které v minulosti používaly systém centrálně plánované ekonomiky, se od tohoto přístupu již odklonila a přešla na ekonomiku tržní. Centrálně plánovaná ekonomika je systémem typickým pro komunistické země, tehdejší Československo nevyjímaje (Mankiw, 1999, str. 36).

Důvodem převahy tržní ekonomiky nad ekonomikou centrálně plánovanou je fakt, že centrálně plánovaná ekonomika se ukázala jako prakticky nepoužitelný a neefektivní systém, podporující korupci a vyznačující se dlouhodobým nedostatkem určitých komodit. Celé národní hospodářství není možné řídit z centra, protože pak nelze pružně reagovat na změny, které přináší praxe. Efektivita výroby je potlačována a veškerá pozornost je věnována splnění naplánovaného úkolu, který byl podniku stanoven, a konečně ceny výrobků nejsou správně určeny, neboť centrálně plánovaná ekonomika je uzavřená vůči ostatním ekonomikám. Výrobky také zaostávají v kvalitě, provedení a technologické úrovni (Světlík, 1991, str. 3).

Naproti tomu tržní ekonomika je považována za úspěšný systém. Firmy a domácnosti vstupují do vzájemných vztahů v rámci trhu a o nákupu statků se rozhodují na základě cen a svých individuálních zájmů. Schopností tržní ekonomiky je usměrňovat ekonomickou aktivitu způsobem, který způsobuje zvýšení všeobecného ekonomického blahobytu. Tato skutečnost je spojena s jevem nazývaným se „neviditelná ruka trhu“ (Mankiw, 1999, str. 37).

3.1.1 Trh

Trh je místem, kde dochází ke střetávání prodávajících a nakupujících a k jejich vzájemnému ovlivňování. Důsledkem těchto interakcí je stanovení cen a množství daných statků prostřednictvím nabídky a poptávky. Základními subjekty trhu jsou domácnosti, firmy

a stát. Nejdůležitější funkcí trhu je zodpovídat základní ekonomické otázky – Co vyrábět? Jak to vyrábět? Pro koho?

Na otázku „Co vyrábět?“ trh odpovídá konkurencí na straně poptávky. To znamená, že spotřebitelé rozhodují o tom, jak naloží se svým důchodem. Je pouze na nich, co si budou chtít koupit a co ne a tím rozhodnou o tom, co se bude a co se nebude vyrábět. Otázka „Jak to vyrábět?“ je vyjádřena konkurencí na straně nabídky čili mezi výrobci. Ti si navzájem konkurují v kvalitě svých výrobků a v ceně, za jakou je prodávají. A otázku „Pro koho vyrábět?“ řeší výška důchodů, na jejímž základě jsou výrobky rozdělovány mezi jednotlivé spotřebitele nebo jejich skupiny. To vede k vytvoření tržního mechanismu, tzn. systému založenému na směně.

Dle územního hlediska lze trhy dělit na místní, to znamená například v rámci jednoho města; národní, tzn. v rámci státu a světové.

Dle počtu zboží se trhy dělí na dílčí neboli trhy jednotlivých druhů zboží a agregátní, což je trh veškerého zboží v ekonomice. Podle předmětu koupě a prodeje se trhy dělí na trh peněz, zboží a služeb a dále na trh výrobních faktorů (Pernica, a další, 2012, str. 44).

3.2 Transformace

Transformace je bezpochyby jednou z největších proměn a důležitým mezníkem v existenci české ekonomiky. Spěváček (2002, str. 17) uvádí, že proces transformace byl nedílnou součástí proměn států ve střední Evropě, prožívajících zánik totalitních režimů. Přinesla velké změny, změnila politický a ekonomický systém země a nové svobody, práva, ale i povinnosti. Ve svém konečném důsledku proměnila chování občanů i podniků a změny se projevíly také ve vzhledu měst a obcí.

Židek (2006, str. 25) upozorňuje, že je třeba rozlišovat mezi transformací a „pouhou“ reformou ekonomiky. Jako reformu označuje dílčí změnu v rámci systému, který jako celek zůstává neměnný, ale změny se odehrávají pouze uvnitř tohoto systému. Jako příklad nabízí daňovou nebo důchodovou reformu. Zatímco transformaci popisuje jako změnu celého ekonomického systému. Jde o velmi složitý proces, ve kterém musí dojít ke změně chování tržních subjektů a tyto subjekty se veškerým změnám musí přizpůsobit.

V českých podmínkách tedy šlo o změnu z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Změna systému ekonomiky byla nutná z důvodu neefektivnosti systému centrálního plánování, který stále více zaostával za tržními ekonomikami. To se projevovalo v klesající výkonnosti ekonomiky i v nižší životní úrovni oproti západu. Systém nepracoval

s nabídkou a poptávkou a nevedl ke snaze o inovace a technický pokrok. Ekonomika stagnovala a docházelo ke zhoršování životního prostředí, technické zaostalosti a tím i ke zhoršování životních podmínek občanů. Jistými pozitivy byla jistota zaměstnání a sociálního zabezpečení a cenové stability. Cílem transformace bylo napravit nízkou alokační efektivnost a dosáhnout uspokojivého růstu a zvýšení blahobytu ve snaze přiblížit se západním ekonomikám (Spěváček, 2002, str. 17-19).

Židek (2006, str. 25-26) se zamýšlí nad konkrétním cílem transformace. Od doby vzniku transformace do dnešní doby údajně neexistuje jasná odpověď. Bylo jasné, že stávající systém je nevyhovující, ale nepanoval jednoznačný názor, jak by nové hospodářství mělo přesně vypadat a jakým postupem by k němu stát měl dojít. Současně ale také poznamenává shodu ve snaze přiblížit se vyspělým ekonomikám.

3.3 Hospodářský cyklus

S pojmem hospodářského cyklu je spojeno více významů. Nejčastěji ale vyjadřuje výkyvy ekonomické aktivity kolem dlouhodobého trendu. Znamená tedy střídání fází, kdy ekonomika roste a klesá (Brčák, a další, 2012, str. 185). Dále Brčák cituje Šímu, který poznamenává, že většina ekonomických přístupů považuje hospodářský cyklus za jev typický pro tržní systém (Šíma, 2000, str. 32).

Hospodářský cyklus vzniká, když skutečný neboli reálný hrubý domácí produkt (HDP) roste vůči potenciálnímu HDP. Tento jev se nazývá expanze. Pokud naopak dochází k poklesu reálného HDP, nastává kontrakce nebo recese. Czesaný (2006, str. 20) uvádí, že hospodářství prochází recesí, pokud hodnota reálného HDP klesá po dobu dvou nebo více po sobě následujících čtvrtletí. Dlouhotrvající a hluboký pokles se nazývá deprese. Platí, že expanze nastává po recesi a mezi těmito fázemi se nacházejí tzv. body obratu nazývané vrchol, což je bod, ve kterém expanze přechází v recesi, a sedlo neboli dno, v němž se recese proměňuje v expanzi. Tato situace se pak znovu opakuje (Pernica, a další, 2012, str. 94).

Výkyvy v ekonomice mohou být také způsobovány zásahy státu do ekonomiky ve snaze ji regulovat a dosáhnout žádoucího stavu. Takovéto zásahy jsou ovšem velice náročné a vyžadují tvorbu modelů, které ale nemohou předpokládat veškeré situace, které mohou v budoucnu nastat. Opatření státu se projeví až za delší časový úsek, během kterého se již mohla modelovaná situace změnit, a proto pak dochází k odchýlkám a výkyvům ekonomiky (Brčák, a další, 2012, str. 187).

Teorie věnující se hospodářskému cyklu lze dělit na dvě základní kategorie. Těmi jsou vnější a vnitřní teorie cyklu. Vnější teorie spatřují důvody vzniku hospodářského cyklu ve výkyvech něčeho, co se nachází mimo ekonomický systém, jako například války nebo změny klimatu (Pernica, a další, 2012, str. 96).

Czesaný (2006, str. 7) k tomuto ještě přidává zemědělské neúrody, finanční krize, prudké pohyby cen surovin, politické krize, mezinárodní incidenty aj. Vnitřní teorie naopak tyto důvody hledají přímo uvnitř daného ekonomického systému. Zdrojem těchto teorií je přirozené kolísání ekonomiky bez vnějšího zapříčinění. Zde jsou jako důvody vnitřní nerovnováhy uváděny např. nadměrné investice, nedostatečná spotřeba nebo nevhodné množství peněz vstupujících do ekonomiky.

Dále je možné teorie hospodářského cyklu dělit na monetární, kde hrají klíčovou roli v hospodářském cyklu peníze, a teorie, které se zabývají jinými faktory, které tento cyklus ovlivňují. Posledním možným způsobem dělení je chronologické podle toho, jak teorie vznikaly a vyvíjely se v čase (Czesaný, 2006, str. 7).

3.4 Typy a fáze hospodářského cyklu

Některé typy hospodářských cyklů se významně odlišují svojí délkou a příčinou, která je vyvolala.

Pernica a Šefčík (2012, str. 95) uvádějí tři typy cyklů z hlediska délky jejich trvání. Kitchinovy cykly jsou krátkodobé cykly trvající 36 až 40 měsíců. Způsobují je výkyvy v zásobách a nedokončené výrobě. Juglarovy cykly jsou střednědobé cykly o délce trvání 10 až 11 let. Jsou způsobeny vynakládáním investic do zařízení a strojů. Kondratěvy cykly jsou dlouhodobé cykly, které trvají 50 až 60 let. Jsou spojovány se změnou výrobních technologií a událostmi na politické scéně.

Czesaný (2006, str. 23) nabízí podobné dělení, s tím rozdílem, že pro Kitchinovy cykly uvádí délku trvání 3 až 5 let. Juglarovy cykly vymezuje na 7 až 11 let a Kondratěvy cykly stanovuje na dobu 55 až 60 let. Navíc mezi Juglarovy a Kondratěvy cykly včleňuje ještě jeden druh cyklů, a to Kuznetsovy dlouhodobé cykly. Tyto cykly mají délku trvání 15 až 25 let a jsou spojeny s růstem populace a zdrojů pracovních sil.

Zpravidla se uvádí čtyři fáze hospodářského cyklu. Brčák (2012, str. 186) ale poukazuje, že se hospodářské cykly mohou členit také na dvoufázové.

Níže budou popsány zmiňované čtyři fáze.

3.4.1 Dno (sedlo)

V této fázi dojde k útlumu hospodářské aktivity a poklesu reálného HDP na nejnižší úroveň. Pokud je pokles aktivity prudký a dlouhodobější, jde o již výše zmíněnou depresi. Pro dno hospodářského cyklu je typická vyšší nezaměstnanost, nevyužité kapacity a nízká úroveň poptávky. Firmy dosahují nízkých nebo dokonce záporných zisků a vzhledem k pesimistickým očekáváním nechtějí podstupovat rizika v podobě nových investic (Czesaný, 2006, str. 24).

Pernica a Šefčík (2012, str. 94-95) dodávají, že není možné, aby poptávka klesla zcela na nulovou úroveň, neboť lidé budou vždy poptávat základní suroviny nutné pro přežití. Překonat toto období dokážou ty firmy, kterým se podaří co nejvíce zefektivnit výrobu a minimalizovat náklady.

3.4.2 Expanze (konjunktura, růst)

Expanze je fází hospodářského cyklu následující po dosažení dna. Zvyšuje se nabídka firem a poptávka domácností po výrobcích, které tyto firmy nabízejí. Díky vyšší poptávce firmy dosahují stále vyšších zisků, což znamená, že pak mohou státu odvádět vyšší částky na daních. Proto může stát více investovat (Pernica, a další, 2012, str. 94-95).

Firmy mají možnosti najímat více pracovníků a díky vyšší zaměstnanosti mají lidé více peněz a mohou si dovolit více utrácet. Firmy začnou díky vyšší poptávce zvyšovat ceny výrobků a díky tomu dochází k inflaci čili nárůstu cenové hladiny. Stoupá cena práce. Tento růst ale není věčný a vývoj směřuje k zastavení poptávky a dosažení vrcholu hospodářského cyklu.

3.4.3 Vrchol

Nabídka začíná převyšovat poptávku a klesá výkonnost ekonomiky. Kapacita ekonomiky je využívána nad míru svých možností. Lidé nakupují méně produktů, než firmy předpokládaly a dochází k nárůstu cen.

3.4.4 Kontrakce (krize, propad, recese)

Dochází ke zpomalení růstu nebo poklesu hodnoty HDP. Zastavuje se růst poptávky a firmy mají problémy s prodejem svých výrobků. V důsledku toho se dostávají do problémů a jsou nuceny snižovat stavy svých zaměstnanců. Díky tomu vzrůstá nezaměstnanost a lidé mají méně peněz, což způsobuje další pokles poptávky. Výrobci díky nízké poptávce snižují

ceny produktů a dochází k poklesu cenové hladiny. Ekonomika klesá až na úplné dno, ale stejně jako růst, i pokles nemůže pokračovat do nekonečna. Řada firem bude nucena opustit trh a jejich místo převezmou ty, které se na trhu udrží. Po úplném klesnutí na dno se situace opět obrátí a začíná nový cyklus (Brčák, a další, 2012, str. 186-187).

3.5 Makroekonomické ukazatele

3.5.1 HDP

HDP neboli hrubý domácí produkt je jedním z nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů, s jehož pomocí je možné měřit a posuzovat výkonnost a vývoj ekonomiky. Úroveň ekonomiky je vyjádřena v hodnotě HDP a vývoj HDP sleduje vývoj dané ekonomiky (Brčák, a další, 2012, str. 57).

Hrubý domácí produkt vyjadřuje objem finální produkce vytvořený výrobními faktory působícími na určitém území, za určité období. Zpravidla se tímto obdobím myslí jeden rok (Brčák, a další, 2012, str. 57).

Jurečka (2013, str. 27) definuje HDP jako součet peněžních hodnot finálních výrobků a služeb, vytvořených během jednoho roku výrobními faktory alokovanými v daném státě, a to bez ohledu na to, kým jsou tyto faktory vlastněny. Do výpočtu HDP se nezahrnují meziprodukty, protože by byly v průběhu jejich zpracování zahrnuty do HDP víckrát.

S pomocí HDP se měří jednak celkové výdaje za zboží a služby v dané ekonomice, jednak celkové důchody všech subjektů. Je považováno za velmi dobrý ukazatel ekonomického blahobytu společnosti. Není to však ukazatel zcela dokonalý, protože nezapočítává hodnotu volného času a kvalitu životního prostředí (Mankiw, 1999, str. 481).

Dalšími nedostatky hrubého domácího produktu je neschopnost zachytit hodnotu statků a služeb vyprodukovaných v rámci stínové ekonomiky, např. práce na černo, drogy, prostituce. Dále nezachytí hodnotu statků a služeb, které neprocházejí trhem a jsou poskytovány pouze v rámci rodin nebo v okruhu přátel. Nedokáže také zaznamenat změnu kvality produkovaných výrobků a služeb (Brčák, a další, 2014, str. 22).

Rozdíl mezi nominálním a reálným HDP spočívá v tom, že nominální HDP se vypočítává v tzv. běžných cenách, tedy cenách převládajících na trhu v době, za kterou se HDP vypočítává. Pro výpočet reálného hrubého domácího produktu jsou pak využívány tzv. stálé ceny neboli ceny očištěné od změn. To jsou ceny, které byly na trhu v období, které bylo při výpočtu HDP označeno za základní (Jurečka, 2013, str. 29).

Podobným ukazatelem je hrubý národní produkt neboli HNP, který ale započítává souhrnnou hodnotu všech produktů vyrobených občany dané země za dané časové období, bez ohledu na to, na jakém území byly vyrobeny (Mankiw, 1999, str. 473).

3.5.1.1 Metody výpočtu HDP

Hrubý domácí produkt je počítán Českým statistickým úřadem a jako jeden z nejdůležitějších statistických údajů je součástí statistických ročenek. K jeho výpočtu se využívají tři metody – výrobní, výdajová a důchodová (Brčák, a další, 2012, str. 57-58).

Výrobní metoda (metoda založená na součtu přidaných hodnot) se počítá jako součet hodnot přidaných zpracováním produktů ve všech odvětvích činnosti (Brčák, a další, 2012, str. 58).

$$HDP = \sum \text{přidaných hodnot a čistých daní} \quad (1)$$

Přidaná hodnota je hodnota úsilí výrobců přidaného k hodnotě nakupovaných surovin a služeb. Součet hodnot postupně přidaných v průběhu výrobního procesu pak tvoří cenu finálního statku. Od příjmu z prodeje daného výrobku se pak odečtou náklady vynaložené na nákup vstupů využitých k výrobě tohoto výrobku (Jurečka, 2013, str. 35).

$$HDP = \text{hodnota produkce} - \text{meziprodukt} + \text{daně z produktů} - \text{dotace} \quad (2)$$

Výdajová metoda je založena na sečtení výdajů vynaložených na koupi produktu. Z tohoto součtu je pak určena velikost produktu. Pokud se sečtou výdaje domácností, podniků, vlády a zahraničních subjektů, které všechny tyto subjekty vynaložily na nákup určitého produktu v dané zemi v daném časovém období, dojde ke zjištění hodnoty celkového produktu dané ekonomiky (Jurečka, 2013, str. 30).

Brčák (2012, str. 58) popisuje výdajovou metodu jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami a rozdílu vývozu a dovozu výrobků a služeb. Výpočet HDP se provádí součtem výdajových položek, konkrétně výdajů domácností na spotřebu (značených písmenem C), hrubých soukromých investic (I), výdajů vlády na nákup statků a služeb (G) a čistého exportu (NX), což je rozdíl mezi exportem a importem.

$$HDP = C + I + G + NX \quad (3)$$

Důchodová metoda se provádí jako součet důchodů ekonomických subjektů v podobě mezd, úroků, zisků, renty a příjmů ze samostatné výdělečné činnosti. Tento součet vyjadřuje čistý domácí důchod. Pro získání hodnoty HDP je nutné k čistému domácímu důchodu přičíst nepřímé daně, které tvoří součást ceny produktů, a dále amortizaci, což je proces snižování hodnoty dlouhodobého majetku (Jurečka, 2013, str. 33).

$$\begin{aligned} HDP = & \text{mzdy a platy} + \text{zisky firem} + \text{renty} + \text{čisté úroky} + \text{amortizace} \\ & + \text{nepřímé daně} - \text{subvence} \end{aligned} \quad (4)$$

3.5.2 Inflace

Inflace je velmi často skloňovaným termínem z oblasti ekonomie, který si lidé obvykle spojují s negativními dopady na jejich životy. Negativně vnímán je i odbornou veřejností, ale inflace nemusí být vždy pouze negativní jev, pokud je mírná a dostatečně pod kontrolou příslušných orgánů. Inflací se rozumí růst cenové hladiny a snížení kupní síly peněz. Za příčinu inflace lze považovat množství peněz v ekonomice, které roste rychleji než reálný produkt dané ekonomiky (Jurečka, 2013, str. 114). Dochází tedy ke všeobecnému nárůstu cen, což znamená, že se zmenšuje množství zboží a služeb, které si lze za peněžní jednotku koupit. Jinými slovy se jedná o znehodnocení peněz (Brčák, a další, 2012, str. 79).

Opakem inflace je deflace neboli pokles cenové hladiny. Neznamená to ale, že jde o jev pozitivní. Deflace má demotivující účinek na výrobce, protože prodávají produkty za nižší ceny. Klesají i ceny za práci čili mzdy, což působí negativně na pracovníky. Dále se zvyšuje reálná hodnota závazků dlužníků, kteří pak nemusí být schopni své dluhy plnit (Jurečka, 2013, str. 114-115). Jedná se o poměrně vzácný jev (Brčák, a další, 2012, str. 79).

Stav mezi inflací a deflací, kdy cenová hladina nestoupá ani neklesá, se nazývá cenová stabilita (Jurečka, 2013, str. 114).

Pro vyjádření inflace je třeba měřit růst cenové hladiny. Ten se vyjádří ukazatelem míry inflace, což je míra změny cenové hladiny. Tuto změnu lze měřit za pomoci indexu spotřebitelských cen, indexu cen výrobců nebo deflátoru HDP. Procentuální změna těchto indexů oproti minulému období udává míru inflace (Brčák, a další, 2012, str. 79).

Index spotřebitelských cen neboli CPI vyjadřuje velikost změny výdajů spotřebitelů na nákup daných statků (Brčák, a další, 2012, str. 80). Je to podíl rozdílu cenových indexů

běžného a základního období, a cenového indexu v základním období. Po vynásobení stem získáme procentuální velikost změny (Jurečka, 2013, str. 118).

$$\pi(CPI_t) = \frac{(CPI_t - CPI_{t-1})}{CPI_{t-1}} \quad (5)$$

Index cen výrobců, nazývaný též cenový index vstupů, měří, jak se vyvíjí ceny vstupů použitých při výrobě. Používá se k odhadu budoucího vývoje inflace díky předpokladu, že vývoj cen vstupů se zpravidla za období půl roku promítnou do cen finálních výrobků. Vypočítá se stejným způsobem jako index spotřebitelských cen, ale nesrovnávají se spotřební statky, nýbrž produktivní, tzn. suroviny, energie, práce, polotovary atd (Jurečka, 2013, str. 118).

Deflátor HDP (implicitní cenový deflátor) pracuje se změnami cen všech statků, které jsou součástí HDP (Brčák, a další, 2012, str. 80). Jde o podíl hodnoty nominálního HDP daného roku a reálného HDP stejného roku násobený stem. Nominální a reálný hrubý domácí produkt byly popsány výše. Deflátor je přesnějším indikátorem cenového vývoje než index spotřebitelských cen (Jurečka, 2013, str. 118).

$$IPD = \frac{\textit{nominální HDP}}{\textit{reálný HDP}} * 100 \quad (6)$$

Nejčastěji využívanými mírami inflace dle Českého statistického úřadu jsou: míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku, míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci a míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období. (Český statistický úřad, 2019)

Podle své rychlosti může být inflace rozdělena na plíživou, pádivou a hyperinflaci. Plíživá inflace probíhá dlouhodobě mírným a neměnným tempem. Za plíživou je považována inflace s mírou pod 10 %. Nemá pro ekonomiku žádné výrazné negativní důsledky, a proto není považována za nežádoucí jev. Pádivá inflace je o poznání rychlejší, její míra se může pohybovat v desítkách až stovkách procent. Tento typ inflace již narušuje příznivý vývoj ekonomiky a na rozdíl od plíživé inflace není považována za přijatelnou. Hyperinflace je pak extrémním případem inflace, kdy dochází k růstu cen o tisíce až miliony

procent ročně. Znamená zhroucení peněžního systému země a peníze se stávají bezcennými. V důsledku toho peněžní směna ustupuje směně naturální. Náklady na výrobu peněz jsou vyšší než hodnota, kterou pak tyto peníze vyjadřují (Jurečka, 2013, str. 121-122).

3.5.3 Trh práce a nezaměstnanost

Trh práce je společenský subsystém, ve kterém vystupují domácnosti na straně nabídky a podniky na straně poptávky. Domácnost se rozhoduje, zda vstoupit na trh práce a zda preferuje větší peněžní příjem, tj. nabídne větší množství práce, nebo spíše více volného času. Ekonomická teorie zde pracuje s pojmy substitučního a důchodového efektu. První jmenovaný znamená stav, kdy vyšší mzda zvyšuje zájem o práci na úkor volného času. Druhý pojem znamená, že potřeby domácnosti jsou dostatečně uspokojovány, a proto domácnost nepovažuje za nutné nabízet větší množství práce. Platí, že substituční efekt zpravidla převažuje nad důchodovým. Podniky se pak snaží o maximalizaci zisku. Přijetím další pracovní síly se sice zvýší celková produkce podniku, ale současně se zvýší jeho mzdové náklady. Proto se podnik snaží dosáhnout optimálního stavu, kdy se zvýšení produkce rovná reálné mzdě. Pokud v dokonale konkurenčním prostředí roste reálná mzda, podnik snižuje poptávku po pracovní síle a naopak. Ve skutečnosti ale chování podniku ovlivňuje řada dalších faktorů. Žádoucím stavem je rovnováha na trhu práce, tzn. situace, kdy se agregátní poptávka rovná agregátní nabídce. V tomto případě nabízejí domácnosti při dané reálné mzdě tolik práce, kolik chtějí a podniky najímají při dané reálné mzdě tolik zaměstnanců, kolik chtějí najmout. Pokud se ale mzdy zvýší, reagují podniky snižováním počtu zaměstnanců, ale zároveň domácnosti mají větší zájem o práci. Tím vzniká na trhu práce nerovnováha (Kuchař, 2007, str. 15-16).

Nezaměstnanost je běžným jevem v každé ekonomice, kde je práce jedním z výrobních faktorů. Dochází k ní, pokud jsou v ekonomice osoby, které nejsou v žádném pracovním poměru ani neprovozují samostatnou výdělečnou činnost. Nicméně, nezaměstnaná osoba není vždy ta, která není v pracovním poměru ani nepodniká. Nejprve je třeba definovat skupiny obyvatel, které spadají do statistik nezaměstnanosti a které tam nepatří (Brčák, a další, 2014, str. 140).

Eurostat pracuje s dělením evropské populace starší patnácti let do tří skupin.

Prvními dvěma skupinami jsou zaměstnané a nezaměstnané osoby, tyto dvě skupiny nazývá „labour force“, což lze přeložit jako pracovní síla. (Eurostat, 2020) Používá se ale výraz ekonomicky aktivní obyvatelstvo (Brčák, a další, 2012, str. 91).

Další skupinou je ekonomicky neaktivní obyvatelstvo, Eurostatem nazývané také „population outside the labor force“ (volně přeloženo jako obyvatelstvo mimo pracovní sílu). Jako příklady uvádí studenty, důchodce a ženy nebo muže v domácnosti (Eurostat, 2020). Jurečka přidává handicapované občany, lidi, kteří ztratili naději na získání pracovního místa a dále alternativním způsobem žijící osoby, které nepracují (Jurečka, 2013, str. 137).

Zaměstnanými osobami jsou osoby patnáctileté a starší, bydlící na sledovaném území, které během zkoumaného týdne vykázaly alespoň hodinu placené práce, nebo v práci nebyly, ale měly k ní formální vztah. Nezáleží na charakteru pracovní aktivity (Brčák, a další, 2012, str. 91).

Nezaměstnané osoby jsou osoby patnáctileté a starší, bydlící na sledovaném území, které v průběhu zkoumaného týdne nebyly v zaměstnání ani neprovozovaly samostatně výdělečnou činnost, byly připraveny k nástupu do práce, tzn. okamžitě nebo do 14 dnů; hledaly poslední čtyři týdny aktivně práci (Brčák, a další, 2012, str. 92). Jurečka upřesňuje, že nezaměstnaní sice nemají práci, ale aktivně ji hledají, tzn. jsou registrováni jako nezaměstnaní na úřadu práce, kde se pravidelně hlásí a jsou schopni v co nejkratším čase zaplnit uvolněné pracovní místo (Jurečka, 2013, str. 137).

Pro hodnocení nezaměstnanosti se nejčastěji využívá ukazatel míry nezaměstnanosti, což je podíl počtu nezaměstnaných (U) k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu (L), resp. součtu zaměstnaných (E) a nezaměstnaných (U) osob vyjádřený v procentech.

$$u = \frac{U}{E + U} = \frac{U}{L} \quad (7)$$

Český statistický úřad v současnosti počítá podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu ve věku 15-64 let. Do roku 2012 se vypočítával podíl pouze k ekonomicky aktivním osobám (Brčák, a další, 2014, str. 140-141). Míra nezaměstnanosti se počítá jak za celou zemi, tak i za jednotlivé regiony, případně ještě za dílčí skupiny obyvatelstva pro podrobnější výsledky (Jurečka, 2013, str. 138).

Dalším ukazatelem je míra ekonomické aktivity nebo také koeficient pracovní participace. S jeho pomocí lze vyjádřit procento ekonomicky aktivního obyvatelstva (L) z počtu osob v produktivním věku na určitém území v daném období (F) (Brčák, a další, 2014, str. 141).

$$L_p = \frac{L}{F} \quad (8)$$

Podstatný rozdíl je mezi nezaměstnaností krátkodobou a dlouhodobou. Krátkodobá nezaměstnanost trvající maximálně několik týdnů je sice nepříznivý jev, ale jde o nevyhnutelný fenomén v každé ekonomice. Je to méně závažný problém než nezaměstnanost dlouhodobá, která zpravidla znamená nezaměstnanost delší než jeden rok. Ta může negativně ovlivnit sociální pozici a psychiku dotčených osob i jejich rodin (Jurečka, 2013, str. 140).

Existuje několik typů nezaměstnanosti, autoři k nim přistupují rozdílně. Brčák (2014, str. 145-146) uvádí čtyři základní typy – nezaměstnanost frikční, strukturální, cyklickou a sezonní. Jurečka (2013, str. 142) přidává ještě nezaměstnanost institucionální. Mareš (1998, str. 18-22) se dále zabývá nezaměstnaností skrytou, neúplnou a nepravou. Níže budou stručně definovány některé z těchto druhů.

3.5.3.1 Nezaměstnanost frikční

Jde o běžný typ nezaměstnanosti způsobený pohybem obyvatel a jejich životním cyklem. Obvykle jde o krátkodobou nezaměstnanost, která ekonomice neškodí. Je způsobena přesunem lidí mezi regiony, opuštěním stávajícího zaměstnání za účelem přechodu na jinou pozici nebo když studenti hledají své první zaměstnání (Jurečka, 2013, str. 142).

Mareš (1998, str. 18) přidává k definici frikční nezaměstnanosti anglický termín „people between two jobs“, v překladu „lidé mezi dvěma zaměstnáními“, což je výstižné označení pro lidi hledající novou práci, tj. lidi, jichž se frikční nezaměstnanost dotýká.

3.5.3.2 Nezaměstnanost strukturální

Tento typ nezaměstnanosti vzniká díky rozdílům mezi požadavky na kvalifikaci u různých druhů prací a skutečnou kvalifikací uchazečů o zaměstnání. Jde o následek prudkého rozvoje určitého odvětví nebo naopak úpadku odvětví jiného. Tím může vznikat řada pracovních míst, na která chybí uchazečům potřebná kvalifikace, nebo naopak mnoho pracovních míst zaniká a lidé tak přicházejí o práci (Brčák, a další, 2014, str. 145).

Jurečka (2013, str. 142) nabízí obdobnou definici, příčinu strukturální nezaměstnanosti vidí ve změnách struktury ekonomiky. K tomu navíc jako další možnou příčinu uvádí technický pokrok, tzn. nahrazování lidské práce stroji. Pro řešení tohoto druhu

nezaměstnanosti je třeba provést rekvalifikaci pracovníků. Strukturální nezaměstnanost má dlouhodobější charakter než frikční a z hlediska dopadu na ekonomiku a sociální sféru je považována za nejzávažnější.

3.5.3.3 Nezaměstnanost cyklická

Na rozdíl od předchozích dvou typů nezaměstnanosti je tato nezaměstnanost považována za nedobrovolnou. Závisí na ekonomickém vývoji, resp. hospodářském cyklu. Je rozdílem mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti (Brčák, a další, 2014, str. 145).

Mareš (1998, str. 21) popisuje tento druh nezaměstnanosti jako důsledek nevyužití stávajících kapacit kvůli odbytovým potížím, tzn. když je ekonomika v recesi. Jurečka (2013, str. 143) dodává, že v době, kdy je ekonomika ve fázi expanze, cyklická nezaměstnanost klesá. Má proměnlivou délku trvání v závislosti na délce hospodářského cyklu. Cyklická nezaměstnanost postihuje ekonomiku napříč všemi sektory.

3.5.3.4 Nezaměstnanost sezonní

Mareš (1998, str. 21) tento druh nezaměstnanosti definuje jako nezaměstnanost cyklickou, ale závislou na přírodních cyklech. Jako příklad uvádí dříve velmi častou nezaměstnanost ve stavebnictví v zimním období. Dále může sezonní nezaměstnanost postihovat cestovní ruch nebo zemědělství. Brčák (2014, str. 146) dodává, že je tato nezaměstnanost pokládána za součást nezaměstnanosti frikční.

3.5.4 Platební bilance

Platební bilance je zápisem ekonomických transakcí, které za určité období proběhly mezi danou zemí a zahraničím. Zpravidla bývá tímto obdobím kalendářní rok, ale může to být i čtvrtletí nebo měsíc. Platební bilance sleduje, kolik peněz a za jakým účelem proudí z dané země do zahraničí, a naopak kolik peněz putuje ze zahraničí. Tyto transakce jsou vyjádřeny v peněžních jednotkách. Jde o významný ukazatel informující o stavu ekonomiky a její výkonnosti, způsobu jejího rozvoje a o tom, jak efektivně je v dané zemi prováděna hospodářská politika (Brčák, a další, 2012, str. 159).

Dle Jurečky (2013, str. 311) je platební bilance výkazem peněžních i nepeněžních toků. Je to statistický účetní záznam peněžních i nepeněžních transakcí provedených mezi subjekty dané ekonomiky a jinými ekonomikami obvykle za jeden rok. Sestavuje

se podle pravidel podvojného účetnictví. Je důležitá pro predikce vývoje měnových kurzů a volbu hospodářské politiky.

Pernica a Šefčík (2012, str. 68) uvádějí, že součástí platební bilance je export a import výrobků a služeb, zahraniční investice, dary a transfery finančních prostředků.

Rozlišuje se platební bilance tržní a účetní. Tržní platební bilance znamená nepřerušovaný vztah dvou trhů a její součástí je teoretická analýza. Účetní platební bilance je pak výkaz, který zaznamenává veškeré zahraniční transakce země pomocí podvojného účetního záznamu. Díky tomu, že je platební bilance postavena na principu podvojného účetnictví, musí být vyrovnaná (Brčák, a další, 2014, str. 175).

Platební bilance má svoji vertikální a horizontální strukturu. Vertikální struktura znamená členění na kreditní a debetní položky, právě díky principům shodným s podvojným účetnictvím. Kreditní položky znamenají příliv peněz do ekonomiky čili zlepšení bilance, debetní naopak odliv peněz neboli zhoršení (Pernica, a další, 2012, str. 68).

Horizontální strukturu platební bilance tvoří položky běžného účtu, kde je zaznamenán vývoz a dovoz zboží a služeb, a transfery; kapitálového účtu, který obsahuje kapitálové transfery způsobené migrací obyvatelstva, patří sem také např. čerpání zdrojů z EU; finančního účtu, kde je zaznamenán především import a export krátkodobého a dlouhodobého kapitálu; účtu chyb a opomenutí (statistické diskrepance), kde jsou zaznamenány chyby a odchylky způsobené neúplnými informacemi; změny devizových rezerv, což je záznam např. změny zlatých rezerv (Pernica, a další, 2012, str. 69).

4 Vlastní práce

4.1 Hospodářský vývoj ČSFR v letech 1989–1992

Listopad 1989 se stal mezníkem v historii Československa. Dlouhodobá nespokojenost obyvatel s tehdejšími socialistickým zřízením vyústila v opakované nepokoje, které vedly k ukončení totalitního režimu. Ten zde zanechal, mimo jiné, stagnující centrálně plánovanou ekonomiku charakteristickou nedostatkem určitých druhů zboží, neefektivně řízenými podniky a bezohledným přístupem k životnímu prostředí.

Do této doby vládla Československu Komunistická strana Československa, která měla výsadní postavení a zbývající dvě politické strany na ní byly závislé. Byla potlačována politická práva a občanské svobody. Československo jako takové postrádalo státní suverenitu, neboť bylo členem politických a ekonomických struktur Varšavský vojenský pakt a Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), které byly pod dohledem Sovětského svazu. Ekonomika byla založena na tzv. všelidovém vlastnictví s naprosto minimálním podílem soukromého vlastnictví. Ekonomické rozhodování měl na starost stát, který prováděl plánování (Spěváček, 2002, str. 18).

Navzdory těmto skutečnostem mělo Československo na konci 80. let poměrně dobrou výchozí pozici pro pozdější přechod k tržnímu hospodářství. Mohlo se pochlubit jednou z nejvyšších úrovní rozvinutosti mezi zeměmi východního bloku. V porovnání s ostatními zeměmi, kde vládl totalitní režim, bylo jednou z nejvýkonnějších ekonomik díky dlouhé tradici průmyslu a poměrně kvalitnímu vzdělávacímu systému. Fungovala zde různorodá průmyslová odvětví, z nichž některá mohla směle konkurovat i v celosvětovém měřítku. Například strojírenství, sklárství, pivovarnictví nebo cukrovarnictví. Na Slovensku byl průmysl méně rozvinutý než v Česku a fungoval tu především těžký průmysl. Nicméně zemědělství podléhalo oproti jiným zemím východního bloku velmi vysokému stupni kolektivizace, což znamená téměř úplné potlačení soukromého vlastnictví zemědělské půdy, která byla podle statistické ročenky z roku 1989 držena v soukromých rukou pouze z 1,3 %. I přesto ale bylo československé zemědělství velmi výkonné, i když se vyznačovalo nižší kvalitou, častým používáním chemických přípravků a nevhodným přístupem k životnímu prostředí. Zcela chyběl soukromý sektor, což bylo neobvyklé i v porovnání s jinými státy východního bloku. (Kučerová, 2014)

Problémem byla také přílišná orientace na východní trhy, málo rozvinutý sektor služeb a těžký průmysl extrémně znečišťující životní prostředí. Celkově byla ale výchozí pozice

Československa hodnocena velmi příznivě. Stát měl inflaci pouze asi 5 %, zadluženost v zahraničí byla velmi nízká, platební bilance byla vyrovnaná a občané měli možnost ucházet se o dostatečné množství pracovních míst (Spěváček, 2002, str. 19).

Jako ostatní státy, i Československo zvolilo přechod z plánované ekonomiky na tržní prostřednictvím transformace. Její podstata již byla popsána výše, nyní budou popsány některé podrobnosti.

Jak již bylo zmíněno, panovala všeobecná shoda, že je třeba vytvořit tržní systém, do nějž patří soukromé vlastnictví, svoboda podnikání, ceny výrobků utvářené vztahem nabídky a poptávky, svobodný obchod a jiné. Rozpory nastaly v názoru na to, jakou rychlostí, za pomoci jakých prostředků a v jakém rozsahu budou změny probíhat. Vytvořily se dvě skupiny lidí s odlišným přístupem ke změnám a jejich spor je známý jako spor mezi radikály a gradualisty nebo spor mezi zastánci liberálního trhu bez přívlastků a zastánci sociálně tržního hospodářství (Spěváček, 2002, str. 19). Jonáš (1997, str. 15) souhlasí se shodou ohledně neudržitelnosti dosavadního ekonomického systému. Dále uvádí, že mezi ekonomy panovala myšlenka buď tržního hospodářství švédského či amerického typu, nebo myšlenka „třetích cest“ neboli spojení sociální stránky plánované ekonomiky s efektivností ekonomiky tržní.

Bylo zpracováno několik materiálů popisujících, jak by měla transformace probíhat. Nejvýznamnější byla Strategie ekonomické reformy ministra financí Václava Klause a Návrh strategie přechodu k tržní ekonomice, vytvořený Hospodářskou radou ČR. První dokument podporoval spíše rychlé změny, zatímco druhý dokument zastával pomalejší průběh transformace. Výsledná strategie, která ovlivňovala průběh transformace, byla zpracována v dokumentu Scénář ekonomické reformy, který byl schválen Federálním shromážděním v září 1990. (Spěváček, 2002 str. 19) Tvůrci strategie si byli vědomi toho, že je radikální a počítali s rizikem růstu inflace a nezaměstnanosti. Ostatní státy bývalého východního bloku nešly takto radikální cestou. (Kučerová, 2014)

Tabulka 1: Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 1989-1992 (v %)

	1989	1990	1991	1992
Míra nezaměstnanosti	x	0,7	4,11	2,6
Míra inflace	1,4	9,7	56,6	11,1
Růst HDP	1,4	-1,2	-11,6	-0,5

Zdroj: Tomeš (2008, str. 248), Český statistický úřad

V rámci transformace byly liberalizovány ceny a zahraniční obchod a zavedla se směnitelnost koruny. Tato opatření vedla ke snížení produkce a prudkému nárůstu cenové hladiny (Tomeš, 2008, str. 248). Ekonomika se dostala do fáze recese díky změnám probíhajícím vně ekonomiky, jako byl rozpad RVHP a změna orientace z východních trhů na západní. Dalším důvodem byla restriktivní makroekonomická politika, snažící se brzdit inflaci. K té dochází mimo jiné trojí devalvací měny na 28 Kčs/1 USD. Dále došlo např. k odstranění záporné daně z obrátu u maloobchodních cen potravin, jejichž cena díky tomu stoupla o 25 % (Spěváček, 2002, str. 21-22).

Po roce 1989 se objevila ve statistikách nezaměstnanost, která do té doby fakticky „neexistovala“, resp. minulý režim prováděl taková opatření, aby měli zaměstnání všichni občané a nezaměstnanost v důsledku toho byla nulová. Kdo neměl žádné zaměstnání, ten se dopouštěl trestného činu příživnictví. Existovala pouze nezaměstnanost vznikající při změně zaměstnání – frikční nezaměstnanost, která byla popsána v teoretických východiscích práce (Svoboda, a další, 2015, str. 28). Československo na rozdíl od jiných zemích podstupujících transformaci nezažilo v prvotních fázích změn tak prudký vzestup nezaměstnanosti (Tomeš, 2008, str. 248).

Ve vývoji HDP nastal v roce 1990 pokles, který se v následujícím roce ještě více prohloubil, ale v roce 1992 se opět zmínil. V ostatních zemích střední Evropy, které taktéž procházely transformací, probíhal vývoj HDP obdobně (Jonáš, 1997, str. 20).

Tabulka 1 stručně zachycuje výše popsané změny ukazatelů. Zajímavostí je neshoda v údajích Míra inflace v roce 1991 mezi Tomešem (2008, str. 248), který uvádí změnu o 52 %, a Českým statistickým úřadem, který uvádí 56,6 %. V tabulce byl použit údaj z tabulek Českého statistického úřadu.

Součástí transformace byla také restituce a privatizace. Restituce je navrácení neprávem zabaveného majetku státem zpět do rukou původních vlastníků, zatímco privatizace je převod státního majetku do soukromých rukou. Na počátku 90. let bylo totiž

v československé ekonomice prakticky 100% státní vlastnictví, což by ale znemožňovalo funkci tržního mechanismu. Proces restitucí byl zahájen roku 1990 a probíhal celá 90. léta, ale rokem 2000 zdaleka neskončil. V roce 1999 se hodnota navráceného majetku odhadovala na 70-130 mld. Kč (Židek, 2006, str. 160). Československá vláda zvolila rychlý způsob privatizace. V roce 1991 odstartovala tzv. malá privatizace, která se týkala především menších podniků a provozoven. Šlo především o provozovny obchodu, služeb a stravování. Zprivatizováno bylo asi 23 tisíc jednotek a hodnota tohoto druhu privatizace vystoupala na 45 mld. Kč. V následujícím roce byla zahájena tzv. velká privatizace, která byla prováděna kupónovou metodou, což bylo jedinečné v celosvětovém měřítku. Týkala se středních a velkých podniků. Cílem bylo rychlé a masové privatizování. Majetek byl navrácen formou veřejné soutěže, prodejem akcií, přímým prodejem apod (Geršlová, a další, 2003, str. 291-292). Malá privatizace byla hodnocena vesměs pozitivně jako rychlá a bezproblémová a umožnila vznik malého a středního podnikání (Židek, 2006, str. 164). Naproti tomu kupónová privatizace je dodnes spojována s mnohými kontroverzemi, protože se stala cílem podvodů a docházelo k tunelování podniků. Mezi množstvím občanů pak panovala a dodnes panuje nespokojenost z průběhu privatizace. Téměř třetina podniků privatizaci nepřežila (Český rozhlas, 2019). Na Slovensku došlo později k odklonu od kupónové privatizace a využilo se metody dluhopisové (Bagatelas, 2003, str. 58).

Zahraniční obchod sloužil v období centrálně plánované ekonomiky k získávání devizových prostředků, tj. cizí měny, potřebné k získávání zboží, nedostupného v Československu. Dovoz a vývoz byl důsledně plánován a byl zcela v rukou podniků zahraničního obchodu. Největší podíl zemí, do kterých bylo vyváženo, byly ostatní země s centrálně plánovanými ekonomikami (Jonáš, 1997, str. 105-106).

V roce 1990 vstoupila v platnost opatření, která umožnila, jak již bylo zmíněno výše, liberalizaci zahraničního obchodu. Zpočátku byl zahraniční obchod ovlivňován poklesem HDP, ztrátou odbytišť ve východní Evropě a změnami ve výrobě a obchodu. Deficit zahraničního obchodu byl do výše 34 mld. Kč a nezpůsobil závažné problémy v transformaci ekonomiky (Spěváček, 2002, str. 206). Byl přijat zákon o soukromém podniku, o společných podnicích a o zahraničním obchodu. Díky tomu mohly soukromé a nesoukromé podniky vyvážet do ciziny své výrobky a zároveň dovážet suroviny pro jejich výrobu. Tím se začal zahraniční obchod vzdalovat centrálně řízenému vývozu a dovozu. Došlo k odstranění systému srážek a přírážek, které vyrovnávaly rozdíly domácích a zahraničních cen. Nebylo jisté, jak budou reagovat spotřebitelé na příliv výrobků ze

západu. V obavě z prudkého nárůstu dovozu a nedostatku devizových rezerv byla zavedena dočasná dovozní přírážka pro většinu spotřebního zboží – nejprve ve výši 20 %, později 18 %, potom 15 % a roku 1992 byla zrušena. Tato přírážka měla zabránit přílišnému nárůstu dovozu a zabránit vyčerpání devizových rezerv. Díky zmíněné přírážce a také devalvaci měny se podařilo zabránit prudkému nárůstu poptávky po dovozu. Platební bilanci se tak dařilo držet vyrovnanou (Jonáš, 1997, str. 108-109).

Následující tabulka ilustruje změnu orientace zahraničního obchodu z východních trhů na trhy vyspělých zemí, resp. zemí Evropské unie.

Tabulka 2: Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR v letech 1989, 1990 a 1993 (v %)

	Dovoz			Vývoz		
	1989	1990	1993	1989	1990	1993
Státy s tržní ekonomikou	27,8	47,3	60,1	29,9	43,6	55,4
Z toho státy EU	14,9	31,9	38,3	14,3	31,3	41,4
Rusko a evropské státy s tranzitivní ekonomikou	60,0	40,1	34,2	56,5	40,8	33,8

Zdroj: Spěváček (2002, str. 213)

Díky změnám, které se odehrály na přelomu 80. a 90. let, tzn. díky pádům totalitních režimů, výrazně klesl podíl obchodu se státy bývalého východního bloku. Pozornost byla obrácena na obchod s tržními ekonomikami na západě. Tyto změny přehledně popisuje výše uvedená tabulka, ze které je patrný nárůst podílu obchodování se zeměmi s tržní ekonomikou, resp. zeměmi Evropské unie, a naopak zmenšování podílu obchodu s Ruskem a dalšími evropskými státy s tranzitivní ekonomikou. V počátcích transformace zahraničního obchodu si nemohla ČSFR dovolit vyvážet technicky náročnější výrobky, neboť zaostávala za vyspělými zeměmi v jejich kvalitě. Velmi citelný byl pokles podílu strojů a dopravních prostředků ve vývozu do zahraničí. Zde byl podíl na struktuře vývozu 44,4 % v roce 1989, ale v roce 1993 došlo k propadu na 27,6 %. Zpočátku proto ČSFR vyvážela především výrobky s nižší přidanou hodnotou. K opětovnému nárůstu vývozu výrobků s vyšší přidanou hodnotou došlo až na konci devadesátých let. Například zmiňované stroje a dopravní prostředky se ve struktuře vývozu do zahraničí vrátily v roce 2000 opět na 44,4 % (Spěváček, 2002, str. 212-214).

V roce 1991 začala ČSFR blíže spolupracovat s Polskem a Maďarskem v rámci Visegrádské deklarace, která měla za cíl odstraňovat pozůstatky totalitních režimů a pomoci nastolit demokracii a tržní hospodářství (Zbořil, 2010, str. 323).

4.2 Hospodářský vývoj ČR a SR v letech 1993-1996

Následující roky po listopadu 1989 vykazoval slovenský národ stále větší tendence k odtržení z Československa a vytvoření samostatného státu. Nejasné vymezení kompetencí mezi Českem a Slovenskem vedlo k zániku společného státu, který se datuje ke dni 31.12.1992. Od 1. ledna 1993 vznikly dva zcela samostatné státy – Česká a Slovenská republika. Vzniká Česká národní banka, které zákon ukládá péči o stabilitu české měny. Obdobně vznikla Národní banka Slovenska. Jak v ČR, tak i v SR došlo k reformám daňových systémů, které je měly přiblížit k daňovým systémům běžným v EU (Spěváček, 2002, str. 22).

Těsně po rozdělení Československa fungovaly oba státy v režimu měnové unie. Ta měla zajistit udržení hospodářských vztahů mezi zeměmi a mírnit negativní dopady na ekonomiku kvůli obavám z následků rozdělení měny. Původně měla měnová unie fungovat alespoň půl roku, ale vydržela jen několik týdnů (Jonáš, 1997, str. 161). Kučerová (2014) uvádí, že ČNB provedla oddělení měny 8. února 1993. Zpočátku byl vzájemný kurz v poměru 1:1, což ale nemělo dlouhého trvání. V červnu téhož roku byla totiž slovenská koruna devalvována o 10 %. Finanční prostředky byly rozděleny v poměru 2:1, přičemž větší díl připadl podle demografických a ekonomických kritérií České republice. Průběh měnové odluky byl celosvětově hodnocen velmi kladně.

Na počátku roku 1993 byl státní rozpočet ČR přebytkový, a to ve větší míře, než se očekávalo. To bylo pravděpodobně důsledkem výrazně restriktivní politiky ČNB. Začalo docházet k růstu devizových rezerv, kterých byl v minulých letech nedostatek a podařilo se stabilizovat růst cenové hladiny. V důsledku toho ČNB uvolnila restriktivní měnovou politiku. Toto uvolnění probíhalo do poloviny následujícího roku, kdy musela banka zareagovat na zrychlený růst peněžní zásoby způsobený přílivem zahraničního kapitálu. Proto začala opět navyšovat restriktivní charakter měnové politiky. V roce 1996 příliv zahraničního kapitálu ustal (Jonáš, 1997, str. 162).

Státní rozpočet SR byl ale v roce 1993 deficitní. Jeho výše byla -750,2 mil. EUR. Zároveň docházelo k nárůstu poskytovaných úvěrů a Národní banka Slovenska (NBS)

musela provést změny v měnové politice. Mezi nimi bylo například odstranění úrokových limitů. (Národní banka Slovenska, 1994)

Od svého vzniku Česká republika navázala na veškerá v minulosti vytvořená členství v mezinárodních organizacích a činnost velvyslanectví v zahraničí. Jako malý stát ve významném středoevropském regionu stavěla svůj úspěch na mezinárodní spolupráci. Proto bylo prioritou, aby se ČR zapojila do spolupráce v rámci NATO, do procesů a činností probíhajících v Evropské unii, do boje proti terorismu a aby nadále prohlubovala spolupráci nejen se sousedními zeměmi, ale i dalšími státy a mezinárodními organizacemi. Od roku 1993 podepsala ČR řadu úmluv týkajících se ochrany životního prostředí, v roce 1995 se stala členem Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj neboli OECD, čímž se zařadila do organizace hospodářsky nejsilnějších zemí světa. Stejnou cestou se vydala také Slovenská republika (Zbořil, 2010, str. 341).

Tabulka 3: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 1993-1996 (v %)

	1993	1994	1995	1996
Míra nezaměstnanosti	3,5	3,2	2,9	3,5
Míra inflace	20,8	10,0	9,1	8,8
Růst HDP	0,6	2,2	6,4	4,3

Zdroj: Český statistický úřad

Jak je patrné z tabulky, nezaměstnanost v tomto období nevykazuje významné kolísání hodnot. V roce 1993 má ČR nejnižší míru nezaměstnanosti ze všech postkomunistických zemí. I v následujících letech se navzdory probíhající transformaci daří udržet míru nezaměstnanosti v hodnotách kolem 3 %. Rok 1996 je ale posledním, kdy se míra nezaměstnanosti pohybuje v těchto hodnotách. Současně se prohlubují rozdíly v nezaměstnanosti mezi regiony. Výrazně vyšší nezaměstnanost vykazuje Ústecký a Moravskoslezský kraj, kde dochází v důsledku probíhajících změn k útlumu těžkého a těžebního průmyslu (Spěváček, 2002, str. 250-251).

Míra inflace byla na počátku období výrazně vyšší díky změnám odehrávajícím se v minulých letech, které byly popsány výše. Po roce 1993 dochází k poklesu inflace v důsledku také již zmíněné restriktivní měnové politiky ČNB.

Spěváček (2002, str. 116) hovoří o stagnaci produkce v roce 1993. V následujících dvou letech ale dochází k ekonomickému oživení, které dosahuje nejvyššího bodu v roce 1995 a v dalším roce vykazuje zpomalení. Nejvyšší procento růstu zaznamenává HDP v roce 1995. Tento hospodářský růst byl odezvou na pokles produkce v předchozím zkoumaném období. Pozitivní hospodářský vývoj vyvolává spokojenost se stavem ekonomiky a ČR je považována za premianta v průběhu ekonomické transformace.

Tabulka 4: Zahraniční obchod ČR v letech 1993-1996 (mld. Kč)

	1993	1994	1995	1996
Vývoz	414,8	458,4	569,5	588,8
Dovoz	430,1	498,2	667,1	748,3
Saldo	-15,3	-39,8	-97,6	-159,5

Zdroj: Spěváček (2002, str. 211)

Tabulka zobrazuje narůstající deficit obchodní bilance od roku 1993. Tento deficit začal narůstat v důsledku ekonomického růstu, který byl nejvyšší v letech 1994-1995. Ekonomický růst se vyznačoval velkým nárůstem domácí poptávky, která musela být uspokojována dovozem, který rok od roku narůstal, jak znázorňuje tabulka. Tím docházelo ke zvyšování schodku obchodní bilance (Spěváček, 2002, str. 206-207). V roce 1993 přijala ČR půjčku od Mezinárodního měnového fondu ve výši 177 mil. SDR pro podporu platební bilance při zavádění vnitřní konvertibility a strukturální adaptaci české ekonomiky. V následujícím roce ČR tuto půjčku splatila. (Ministerstvo financí ČR, 2005)

Vzhledem k výše zmíněnému uspokojení z vývoje české ekonomiky došlo k podcenění budoucího vývoje. Narůstající deficit běžného účtu platební bilance začal mít negativní důsledky a v podnikové sféře rozhodující o vývoji domácí poptávky se začaly vynořovat skryté problémy transformace, jako nevyjasněné vlastnické vztahy, špatné právní zabezpečení transformace apod. ČNB v obavě z narušení ekonomické rovnováhy v polovině roku 1996 zpřísnila monetární politiku. Díky tomu došlo ke zpomalení růstu peněžní zásoby, vysokým úrokovým mírám a ekonomika se začala obracet do recese (Spěváček, 2002, str. 116).

Tabulka 5: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 1993-1996 (v %)

	1993	1994	1995	1996
Míra nezaměstnanosti	14,4	14,8	13,1	11,3
Míra inflace	23,2	13,4	9,9	5,8
Růst HDP	-3,7	4,9	5,8	6,1

Zdroj: Statistický úřad SR, Národní banka Slovenska

Transformace ekonomiky zasáhla Slovenskou republiku o poznání více, než Českou republiku. Zatímco HDP ČR se vrátilo na hodnotu, kterou mělo na startu transformace v roce 1990 již v roce 1996, HDP SR se na tuto hodnotu v období 1993-1996 ještě nevrátilo. K návratu došlo o dva roky později (Dubská, 2016, str. 20). Šlo o důsledek nedostačující infrastruktury země a malou zkušeností s řízením země, protože řada zkušených lidí požádala při rozdělení federace o české občanství a zůstala v ČR. Slovensko se, na rozdíl od Česka, potýkalo s výrazně vyšší mírou nezaměstnanosti. Důvodem těchto problémů byl útlum těžkého průmyslu, na který byl za minulého režimu kladen velký důraz, a tedy zánik řady pracovních míst. Slovenský průmysl byl totiž silně orientovaný na vývoz do zemí východního bloku v rámci RVHP a po rozpadu této struktury nebylo kam vyvážet a došlo k makroekonomické destabilizaci. (Kučerová, 2014). Míra inflace byla srovnatelná s vývojem v ČR, také byla zpočátku vyšší v důsledku odstartování ekonomické transformace. Příznivý vývoj slovenské ekonomiky byl zajišťován expanzivní fiskální politikou, která s sebou ale nesla zvětšování schodku veřejných financí a státního dluhu. Slovenská vláda dávala přednost domácím investorům oproti zahraničním, kteří mohli přinést potřebný zahraniční kapitál. Proto se slovenské hospodářství nevyvíjelo zcela správným směrem (Bagatelas, 2003, str. 58).

4.3 Hospodářský vývoj ČR a SR v letech 1997-2003

Rok 1997 je v historii české ekonomiky považován za krizový. Česká ekonomika čelila problémům s měnovým kurzem, docházelo totiž ke znehodnocování koruny. Z tohoto důvodu přešla ČNB na silně restriktivní politiku, provedla změnu kurzu koruny na volně plovoucí a také restrikce na mezibankovním trhu, kde zvýšila všechny mezibankovní sazby. Tyto zásahy vedly k hospodářské depresi a značnému poklesu produkce (Kučerová, 2014).

Vedle zásahů ČNB řešila tuto situaci také vláda, která se rozhodla pro rozpočtové škrty. Tím docházelo k zápornému růstu reálné mzdy (Vláda ČR, 1998). Spěváček (2002, str. 118) dodává, že situaci zhoršovalo hromadění neřešených problémů s privatizací, příliš časté novelizace a nízká vynutitelnost právních norem.

Na konci roku 1997 rozhodla ČNB o zavedení nového režimu měnové politiky, tzv. cílování inflace. Ten spočívá ve sledování jediného cíle bez dalších dílčích cílů, a to dosažení nízké a stabilní inflace. Tím se stala ČR první postkomunistickou zemí, která tento režim zavedla. Cílem bylo snížit inflaci na úroveň běžnou ve vyspělém světě (Historie ČNB, 2000).

Také slovenská ekonomika procházela složitějším obdobím. Podobně jako česká ekonomika měla problém s vnější nerovnováhou. Rozdíl byl ale v tom, že se slovenské hospodářství v tomto období nacházelo v jiné fázi hospodářského cyklu. Zatímco zásahy ČNB uvedly českou ekonomiku do fáze recese, na Slovensku nebyla prováděna restriktivní monetární politika a ekonomika stále vykazovala příznivé hodnoty. Narůstal ale vnitřní deficit ekonomiky, který činil 5 %, zatímco v ČR měl hodnotu pouze 1,5 %. Rok 1998 byl pak pro Slovenskou republiku přelomový, neboť proběhly volby, díky kterým vznikla první nelevicová vláda v samostatném Slovensku. Ta navázala na reformy pozastavené přechodí vládou a rozhodla se pro liberální pojetí řízení ekonomiky. Tím odstartovala reformy, které vedly k makroekonomické stabilizaci a úspěšnému vývoji slovenské ekonomiky, později pak k úspěšnému vstupu do Evropské unie (Kučerová, 2014).

Tabulka 6: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 1997-2003 (v %)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Míra nezaměstnanosti	5,2	7,5	9,4	8,8	8,9	9,8	10,3
Míra inflace	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1
Růst HDP	-0,5	-0,4	1,4	4,0	3,0	1,6	3,6

Zdroj: Český statistický úřad

Jak vyplývá z tabulky, v tomto období začala mít Česká republika problémy se zvyšující se nezaměstnaností. Šlo o následek krize v letech 1997-1998. Míra nezaměstnanosti pak vykazovala rostoucí tendenci až do roku 2003, kdy dosáhla nejvyšší hodnoty. Příčinou byla restrukturalizace, v jejímž průběhu ukončovaly činnost neefektivní podniky a zanikala pracovní místa, aniž by byla nahrazena jinými (Kučerová, 2014).

Cenový vývoj byl ještě do prvního pololetí roku 1997 příznivý, ale ve druhé polovině roku došlo k jeho zrychlení díky růstu regulovaných cen. V následujícím roce se tempo cenového vývoje ještě více zrychlilo. Důvodem bylo zvýšení některých regulovaných cen a sazeb nepřímých daní. V boji proti narůstající inflaci začala ČNB využívat již výše zmíněný nástroj cílování inflace. Díky restriktivní politice banky se dařilo v následujících letech udržet inflaci v přijatelných mezích. ČNB zpočátku stanovila cíl inflace mezi 3-5 %, později mezi 2-4 %. Míra inflace byla v letech 2002 a 2003 dokonce nižší než tento cíl, což nebylo ekonomy pozitivně hodnoceno, neboť takto nízká inflace brzdila ekonomický růst (Česká národní banka, 1998).

Pokles HDP v roce 1997 byl předpokládán, nicméně o něco menší, než jaký skutečně byl. Ekonomika se ale vyvíjela nepříznivě. Pokles byl mírněn růstem průmyslové výroby, zatímco výroba v zemědělství a stavebnictví poklesla. Od roku 1999 se dostává ekonomika opět do fáze růstu. V roce 2000 narůstají investiční aktivity a hospodářský růst je větší, než je očekáváno. Následující roky růst HDP pokračuje, i když pomalejším tempem, zejména pak v období nejistoty po teroristickém útoku 11. září 2001 (Spěváček, 2002, str. 117-121).

Tabulka 7: Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 1997-2003 (mld. Kč)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Běžný účet PB celkem	-101,9	-43,1	-36,6	-91,4	-101,0	-121,4	-157,2
Obchodní bilance	-144,0	-82,4	-71,3	-126,8	-119,0	-74,4	-69,4

Zdroj: Česká národní banka

V roce 1997 byl ještě patrný nepříznivý vývoj zahraničního obchodu z minulého období. Ten byl navíc doprovázen celkově negativním hospodářským vývojem. Deficit běžného účtu a obchodní bilance byly na úrovni, která mohla ohrozit makroekonomickou stabilitu země, a proto česká vláda přijala restriktivní opatření. Jejich hlavním účelem bylo zastavit prohlubování vnější nerovnováhy a oživit hospodářský růst. Od třetího čtvrtletí roku 1997 již docházelo k poklesu deficitu běžného účtu a obchodní bilance. Vývoz rostl rychleji než dovoz díky oživení vývoje na trzích obchodních partnerů ČR a také díky oslabení koruny. V následujícím roce byl již deficit zahraničního obchodu o více než 60 mld. Kč nižší než v roce 1997 a tím došlo také ke zlepšení na běžném účtu. Také v dalším roce se schodek zahraničního obchodu a běžného účtu platební bilance snížil. Naopak na přelomu let 1999

a 2000 došlo opět k nárůstu deficitu. Ten byl způsoben růstem dovozu díky zesilujícímu oživení české ekonomiky a zvýšené poptávce po surovinách, nerostných palivech a polotovarech. Navíc byl ovlivněn i zvýšením cen ropy a silným kurzem koruny. V následujících letech se deficit opět postupně snižoval díky rychlejšímu tempu růstu vývozu oproti dovozu (Spěváček, 2002, str. 208-210).

Tabulka 8: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 1997-2003 (v %)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Míra nezaměstnanosti	11,8	12,5	16,2	18,6	19,2	18,5	17,4
Míra inflace	6,1	6,7	10,6	12	7,3	3,3	8,5
Růst HDP	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,6	4,5

Zdroj: Statistický úřad SR, Národní banka Slovenska

Jak lze vidět v tabulce, Slovensko se ve sledovaném období stále potýkalo s vysokou mírou nezaměstnanosti. Stále se projevovaly důsledky nevhodné struktury ekonomiky a ukončování výroby v těžkém a zbrojním průmyslu, ke kterému docházelo v průběhu devadesátých let (Kučerová, 2014). V letech 1999 a 2000 došlo k výraznému nárůstu míry inflace, zejména díky růstu cen potravin a ropy. V roce 2000 zavedla NBS strategii implicitního inflačního cílování a míru inflace se v následujících letech dařilo snižovat (Národní banka Slovenska, 2000). Růst HDP slovenské ekonomiky byl v tomto období příznivější než v ČR. Zatímco česká ekonomika v letech 1997 a 1998 procházela fází recese, slovenská ekonomika vykazovala stále mírný růst. V letech 1999 a 2000 přijala vláda v rámci restrukturalizace úsporná opatření, díky kterým došlo k poklesu růstu HDP a také k dalšímu zvýšení nezaměstnanosti. V následujících letech se obnovila ekonomická rovnováha. Slovenská republika se snažila o stabilní a udržitelný ekonomický růst a začala se připravovat na vstup do Evropské unie (Dubská, 2016, str. 20-23).

4.4 Hospodářský vývoj ČR a SR od roku 2004 do současnosti

V roce 2004 došlo ke vstupu jak České, tak i Slovenské republiky spolu s řadou dalších zemí do Evropské unie. Toto období je pro obě ekonomiky charakterizováno hospodářským růstem, díky přílivu zahraničních investic a také díky odstranění administrativních překážek

obchodu s evropskými zeměmi a možnosti čerpat peníze z evropských fondů. Obě země dokonce vykazovaly nadprůměrný ekonomický růst oproti stávajícím zemím EU. (Dubská, 2016, str. 24). Česká i slovenská ekonomika se zaměřila na výrobu středně technicky náročných výrobků ve zpracovatelském průmyslu. Především na výrobu dopravních prostředků a elektrotechnické odvětví. Konkurenceschopnost zakládají obě země na kvalifikované pracovní síle a nízkých mzdách. Řeší se otázka přijetí společné evropské měny. Slovensko je v tomto ohledu aktivnější a vstupuje do Evropského mechanismu směnných kurzů ERM II, což je první krok k budoucímu přijetí Eura (Ekonomický časopis 2006, str. 469). V případě České republiky ČNB vstup do ERM II nedoporučila (Česká národní banka, 2003). 8. července 2008 Rada Evropské unie schválila žádost Slovenska o přistoupení k eurozóně. Od 1. ledna 2009 se tak stalo zákonným platidlem Slovenska euro, které nahradilo slovenskou korunu. Díky předzásobením hotovostí proběhl přechod na novou měnu hladce a bez problémů (Evropská centrální banka, 2015). Přijetí eura na Slovensku je důsledkem pružné proreformní politiky, prováděné od voleb v roce 1998. Díky ní se dokázalo Slovensko přiblížit o deset let později k tzv. maastrichtským kritériím cenové stability, stability měnového kurzu, stavu veřejných financí, veřejného deficitu a konvergence úrokových sazeb, která je nutné splnit pro vstoupení do eurozóny. Dalším argumentem pro přistoupení k euru byla také velká otevřenost slovenské ekonomiky a její malá velikost, díky které nebylo tolik výhodné provádět vlastní cenovou politiku (Euractiv, 2019).

ČR maastrichtská kritéria splňovala, ale vláda se vždy k přijetí stavěla zdrženlivě. Zároveň nemá přijetí eura podporu ani u veřejnosti. Důvodem může být, že veřejnost v přijetí eura nevidí dostatečné množství výhod. Pro firmy by ale přijetí eura bylo výhodné díky snížení transakčních nákladů a odstranění rizika změn kurzů. Zároveň by ale přijetí eura znamenalo finanční zodpovědnost za všechny další státy v eurozóně. Problémy jedné země pak mohou pocítit i země další. V současné době se přijetí eura kvůli pandemii koronaviru způsobující neschopnost plnit maastrichtská kritéria stává druhořadou záležitostí a ČNB ani nedoporučila vládě stanovovat v roce 2021 jindy pravidelně určovaný termín přijetí eura (Hovorková, 2021).

Tabulka 9: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 2004-2009 (v %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Míra nezaměstnanosti	9,5	8,9	7,7	6,0	6,0	9,2
Míra inflace	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0
Růst HDP	4,8	6,6	6,8	5,6	2,7	-4,7

Zdroj: Český statistický úřad

Od 1. července roku 2004 využívá ČSÚ novou metodiku výpočtu míry nezaměstnanosti. Nyní vypočítává podíl počtu dosažitelných uchazečů k pracovní síle namísto podílu počtu registrovaných uchazečů na pracovní síle. Pro hodnotu míry nezaměstnanosti v roce 2004 byly dostupné údaje vypočtené podle obou metodik, v tabulce je zapsán údaj podle metodiky nové. Z tabulky vyplývá, že v tomto období se ve srovnání s obdobími minulými potýkala ČR s relativně vysokou mírou nezaměstnanosti. V roce 2004 zaznamenává Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) nárůst v počtu volných pracovních míst, který vysvětluje jednak pozitivním ekonomickým vývojem, jednak přijetím nového zákona o zaměstnanosti, který rozšiřuje okruh činností, které jsou považovány za zaměstnání. Oproti minulým letům dochází k poklesu uchazečů o zaměstnání mladších 25 let, ale zároveň k rostoucí nezaměstnanosti lidí starších 50 let, kteří přišli v tomto věku o zaměstnání a řada zaměstnavatelů o ně nejeví zájem, protože se nedokážou adaptovat na změny na trhu práce. V dalších letech dochází k poklesu míry nezaměstnanosti díky dobrému stavu ekonomiky a legislativním opatřením obsaženým ve výše zmíněném nově přijatém zákoně. V roce 2008 již ale pokles míry nezaměstnanosti zpomalil, což MPSV přičítá posílení koruny, díky kterému klesá poptávka po českém zboží v zahraničí. Proto zaměstnavatelé nepřijímali mnoho nových pracovních sil. Ve druhém pololetí roku 2008 se projevuje světová finanční a ekonomická krize a české firmy kvůli nedostatku zakázek začaly hromadně propouštět. V roce 2009 v důsledku krize nezaměstnanost opět narůstá (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010).

Inflace v roce 2005 klesla oproti předchozímu roku. Důvodem bylo snižování růstu cen ropy na světových trzích a zároveň pokles cen potravin. Také v následujícím roce byla míra inflace poměrně nízká, ve druhém pololetí tohoto roku sice došlo k oživení růstu cen potravin, ale ten byl velmi mírný a nedocházelo k žádným výrazným změnám. V průběhu roku 2007 byl vývoj cen také pozvolný, ale ke konci roku došlo k jejich výraznému nárůstu.

Ten byl způsobený velkým nárůstem světových cen potravin, energií a pohonných hmot. Tento nárůst se odrazil na hodnotě míry inflace za rok 2008, kdy sice v průběhu roku inflace pozvolna klesala, ale přesto na konci roku dosáhla vysoké celkové hodnoty, která byla nad horním okrajem tolerance inflačního cíle ČNB. Jedním z důvodů vysoké inflace bylo také zvýšení DPH v neregulovaných cenách. V roce 2009 byla míra inflace výrazně nižší díky obratu ve vývoji světových cen ropy a zemědělských a potravinářských výrobků (Česká národní banka, 2006-2010).

Na vývoji HDP se pozitivně podepsal vstup ČR do Evropské unie. Růst HDP ČR byl oproti jiným zemím EU nadprůměrný. Projevil se efekt, kdy nové země EU vykazují výrazně rychlejší růst ekonomiky než země stávající. Nejvyšší nárůst HDP lze pozorovat v roce 2006, kdy ČR poprvé výrazněji čerpala prostředky z investičních fondů EU. V letech 2008-2009 ale ČR zasáhla hospodářská recese a růst HDP se nejprve zpomalil a později se dostal do záporných hodnot (Zábojníková, 2019). Podle údajů Českého statistického úřadu vyšla ČR z této krize relativně dobře. Jedním z důvodů bylo, že nešlo o krizi vzniklou uvnitř české ekonomiky, ale ve světě. Výrazně zasaženy byly ale vnější ekonomické vztahy, z důvodu velké otevřenosti české ekonomiky.

Tabulka 10: Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 2004-2009 (mld. Kč)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Běžný účet PB celkem	-143,5	-39,8	-82,2	-111,3	-22,9	-37,0
Obchodní bilance	-22,3	59,4	65,1	120,6	103,2	180,6

Zdroj: Česká národní banka

Schodek běžného účtu platební bilance se v roce 2004 mírně snížil oproti předchozímu roku. Významný podíl na tom mělo snížení záporného salda obchodní bilance, díky lepšímu odbytu české strojírenské produkce na trzích EU. Došlo také ke zlepšení struktury financování deficitu běžného účtu. V následujícím roce byl deficit běžného účtu nejmenší od roku 1999. Zároveň došlo k výraznému zlepšení obchodní bilance, které bylo způsobené růstem objemu vývozu. V roce 2006 došlo k prohloubení deficitu běžného účtu a dalšímu mírnému zlepšení obchodní bilance, které bylo způsobené vývozem strojů a dopravních prostředků, ale naopak mírně tlumené dovozem minerálních paliv. V letech 2007 se dále prohluboval schodek běžného účtu, ale obchodní bilance zaznamenávala výrazné zlepšení. V letech 2008-2009 došlo k výraznému snížení schodku běžného účtu a dalšímu velkému

zlepšení obchodní bilance. Na zlepšení běžného účtu působil rostoucí schodek bilance výnosů. Na obchodní bilanci působil cenový vývoj a ožívání vnější poptávky (Česká národní banka, 2005-2010).

Tabulka 11: Vývoj makroekonomických ukazatelů ČR v letech 2010-2020 (v %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Míra nezaměstnanosti	9,0	8,6	8,6	7,7	7,7	6,6	5,6	4,3	3,1	2,8	4,0
Míra inflace	1,5	1,9	3,3	1,4	0,4	0,3	0,7	2,5	2,1	2,8	3,2
Růst HDP	2,4	1,8	-0,8	0,0	2,3	5,4	2,5	5,2	3,2	2,3	-5,6

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Český statistický úřad

V roce 2010 byly na míře nezaměstnanosti ještě patrné důsledky hospodářské krize z předešlého roku, kdy bylo propuštěno velké množství zaměstnanců automobilového průmyslu, jeho subdodavatelů, dále ze sklářského průmyslu a průmyslu zpracovatelského. Od 1.1.2011 legislativa zpřísnila podmínky nároku na podporu v nezaměstnanosti a mnoho nezaměstnaných se ještě na konci roku 2010 přihlásilo do evidence úřadů práce. V následujícím roce nezaměstnanost mírně klesla a v roce 2012 zůstala na stejné úrovni díky nepříznivému ekonomickému vývoji. V letech 2013 a 2014 díky zpomalení poklesu HDP opět nezaměstnanost mírně poklesla. Ve druhém pololetí roku 2014 se projevil další pokles nezaměstnanosti, který ovlivnil hodnotu míry nezaměstnanosti v roce následujícím. Trend klesající nezaměstnanosti pokračoval až do roku 2019, kdy již klesl jen mírně oproti roku předchozímu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011-2020). Pro rok 2020 zatím není dostupná podrobná analýza, nárůst míry nezaměstnanosti lze ale s největší pravděpodobností vysvětlit pandemií Covid-19 a opatřeními, která vedla k ukončení činnosti mnohých podniků a zániku pracovních míst, v méně extrémních případech pouze k propouštění zaměstnanců.

Míra inflace pozvolna stoupala, ale stále se držela v nízkých hodnotách díky pomalému růstu mezd, slabé poptávce a klesajícím dovozním cenám pro spotřebitelský trh. Nízkou inflaci v roce 2013 způsobily klesající dovozní ceny energetických a neenergetických surovin. V listopadu 2013 rozhodla ČNB o používání devizového kurzu, s jehož pomocí zamezila hrozící deflaci. Přesto se však míra inflace ocitla pod spodní hranicí tolerančního pásma inflačního cíle ČNB, která činila 1 %. Na konci roku 2016 opět dochází k nárůstu inflace díky zvýšení cen v restauracích, ke kterému došlo v důsledku zavedení

elektronické evidence tržeb. Došlo také k zastavení poklesu ceny pohonných hmot. V následujícím roce rostly ceny potravin v souvislosti s rostoucími cenami zemědělských výrobků. Zrychlil se růst cen stavebních prací a služeb pro podnikatele. V roce 2018 došlo ke zvolnění inflace, neboť ustával růst cen pohonných hmot a regulovaných cen. V průběhu dalšího roku se naopak regulované ceny začaly zvyšovat. Nadále docházelo ke zvyšování cen stavebních prací a služeb pro podnikatelskou sféru. Narůst inflace pokračoval i v roce 2020, ale zbrzdil se růst cen stavebních prací a klesaly ceny průmyslových výrobců, což byl následek hospodářského útlumu díky propuknutí pandemie Covid-19 (Česká národní banka, 2011-2020).

V roce 2010 HDP oproti roku 2009, kdy prošla ČR ekonomickou krizí, vzrostl. Tažen byl hlavně čistým vývozem a tvorbou zásob. V následujícím roce se ale jeho nárůst opět začal snižovat, podobný vývoj zaznamenávaly ekonomiky v celé Evropě. Růst ekonomiky byl zejména snižován výdaji na konečnou spotřebu domácností a výdaji vládního sektoru. V roce 2012 se pokles HDP dále prohloubil díky slabé domácí poptávce a ke konci roku slabé poptávce zahraniční. Ekonomika se tedy dostala do recese. Ta pokračovala v následujícím roce, kdy byl navíc pokles HDP způsoben záporným výsledkem zahraničního obchodu. V průběhu roku se ekonomika dostala z recese a došlo k jejímu oživení. To pokračovalo i v dalších letech. V roce 2014 byla ČR jednou z nejrychleji rostoucích zemí EU. HDP nadále rostl, ať už s rostoucí nebo slábnoucí dynamikou. K zásadní změně dochází v roce 2020, kdy dochází k hlubokému propadu HDP v souvislosti s koronavirovou pandemií. Vládní restrikce na jaře 2020 zabrzdlily ekonomický provoz a došlo k zaostávání domácí poptávky. Částečně pomohlo následné uvolnění opatření, kdy došlo k nárůstu zahraničního obchodu a obnovení spotřeby. Propad spotřeby se ale již nepodařilo vyrovnat (Český statistický úřad, 2011-2020).

Zcela zásadní je pro českou ekonomiku stále rostoucí automobilový průmysl. Ten tvoří tři velké automobilky, výrobci autobusů, nákladních vozidel a rozsáhlá síť jejich dodavatelů. Automobilový průmysl se podílí asi 9 % na českém HDP, 26 % na výrobě a 24 % na celkovém vývozu (Czechinvest, 2019).

Tabulka 12: Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 2010-2020 (mld. Kč)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Běžný účet PB celkem	-141,8	-84,8	-63,3	-21,8	7,9	11,3	74,2	83,5	15,5	-17,0	40,0
Obchodní bilance	40,4	75,5	123,8	167,0	220,0	188,0	245,7	259,1	217,3	236,1	179,9

Zdroj: Česká národní banka

Schodek běžného účtu platební bilance se v roce 2010 oproti předchozímu roku prohloubil, a to především díky vývoji obchodní bilance. Ta byla sice v přebytku, který ale byl mnohem nižší než v roce 2009 díky rychlému růstu dovozu. V následujících letech ale docházelo k oslabování dovozu díky slabší domácí poptávce a deficit běžného účtu se mírnil, zatímco přebytek obchodní bilance stále výrazně narůstal. V roce 2014 se běžný účet dostal do přebytku. Došlo k mírnému zrychlení dynamiky dovozu zboží. V roce 2018 se přebytek běžného účtu výrazně snížil, neboť byly vyšší výdaje na dovoz ropy z důvodu její vyšší ceny. Zpomalil se také růst obchodní bilance. V roce 2019 se běžný účet opět propadl do deficitu, což neodpovídá prognózám ČNB, které očekávaly výrazné zvýšení přebytku. Data za rok 2020 jsou zatím dostupná pouze ve formě prognózy ČNB, proto jsou vyznačena kurzívou. V tomto roce dochází k oslabení zahraniční poptávky kvůli pandemii Covid-19, které se negativně promítá do vývozu z ČR. Saldo obchodní bilance si drží vysoký přebytek, neboť díky mírné zimě se dováželo méně zemního plynu. Přesto se očekává jeho snížení kvůli poklesu vývozu automobilů a jejich dílů (Česká národní banka, 2011-2020).

Tabulka 13: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 2004-2009 (v %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Míra nezaměstnanosti	13,1	11,4	9,4	8,0	8,4	12,7
Míra inflace	7,5	2,7	4,5	2,8	4,6	1,6
Růst HDP	5,3	6,6	8,5	10,8	5,6	-5,5

Zdroj: Statistický úřad SR, Národní banka Slovenska, Eurostat

V období vstupu do EU se Slovensko stále potýkalo s výrazně velkou nezaměstnaností. Proto Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny vypracovalo tzv. Národní akční plán, jehož záměrem bylo zvýšit do roku 2010 zaměstnanost. V rámci snah o snížení nezaměstnanosti došlo již v roce 2003 k novelizaci zákoníku práce a k daňové

reformě, kterou byla zavedena jednotná sazba daní a zjednodušil se proces zdanění. V roce 2004 začal fungovat Zákon o zaměstnanosti, který zlepšil proces získání zaměstnání a v roce 2005 proběhla důchodová reforma. Následkem uvedených opatření se nezaměstnanost skutečně podařilo snížit a sestupná tendence míry nezaměstnanosti trvala až do roku 2008. V roce 2009 se stejně jako v ČR projevíly důsledky světové hospodářské krize a nezaměstnanost se opět zvýšila (MPSVR SR, 2010).

Na velikost inflace měl v roce 2004 vliv růst regulovaných cen a změna sazeb DPH, kdy byla zavedena jednotná sazba ve výši 19 %. Dále byly zvýšeny spotřební daně z cigaret a vína. V následujícím roce se růst inflace zpomalil v důsledku zpomalení dynamiky růstu cen většiny komodit spotřebního koše kromě pohonných hmot. V roce 2006 byla míra inflace opět o něco vyšší kvůli celkovému nárůstu cen a změnám regulovaných cen. Na konci roku se také projevil rychlý růst cen služeb spojených s bydlením. V dalším roce naopak růst inflace zpomalil, zejména díky nižší dynamice regulovaných cen. Na vývoji inflace v roce 2008 měl velký podíl vývoj světových cen ropy a zemědělských komodit. V roce 2009 byl vývoj inflace ovlivněn poklesem ekonomické aktivity na světových trzích v důsledku ekonomické krize. Díky poklesu světových cen ropy a zemědělských komodit docházelo na Slovensku k nízkému růstu cen energií, pohonných hmot i potravin (Národní banka Slovenska, 2005-2010).

Slovensko zaznamenalo po vstupu do EU vůbec nejvyšší růst HDP ze všech evropských zemí (Dubská, 2016, str. 23). Za ten vděčí dokončené restrukturalizaci a privatizaci a vpuštění zahraničního kapitálu do řady průmyslových odvětví a služeb. V následujících letech docházelo k rozvoji ekonomické aktivity v průmyslové výrobě a vysokému růstu ve výrobě strojů, elektronických zařízení a dopravních prostředků. Růst byl přerušen v letech 2008-2009 ekonomickou krizí, kvůli které došlo k oslabení domácí i zahraniční poptávky (Národní banka Slovenska, 2005-2010).

Načasování přijetí eura v době ekonomické krize nebylo zcela šťastné a došlo ke zpomalení hospodářského vývoje. Z dlouhodobějšího pohledu však přijetí eura pro Slovensko mělo pozitivní dopady a pomohlo nastartovat ekonomický růst a prorozvojové prostředí ve slovenské ekonomice. V současné době je Slovensko jednou ze zemí, které z členství v eurozóně nejvíce těží. Euro pomohlo snížit riziko výkyvů směnných kurzů a umožnilo Slovensku prohloubit obchodní vztahy se zahraničím (Česká televize, 2018).

Tabulka 14: Vývoj běžného účtu platební bilance SR v letech 2004-2009 (mil. EUR)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Běžný účet PB celkem	-3518,6	-4178,7	-4312,1	-3302,5	-4262,1	-2207,1
Obchodní bilance	-2113,6	-2812,8	-2843,8	-1031,4	-1217,9	231,9

Zdroj: Národní banka Slovenska

Deficit běžného účtu platební bilance v roce 2004 činil -3 518,6 mil. EUR (46,0 mld. Sk). Na výšce deficitu se nejvíce podílela zhoršená obchodní bilance, která byla ve schodku díky vyšší dynamice dovozu oproti vývozu. V letech 2005 a 2006 došlo k dalšímu prohloubení deficitu běžného účtu. Na konci roku 2005 se ale začala zvyšovat dynamika růstu vývozu, a proto nezaznamenalo saldo obchodní bilance v roce 2006 tak výrazné zhoršení. V roce 2007 došlo ke snížení deficitu běžného účtu díky zlepšení obchodní bilance, díky vyššímu meziročnímu přírůstku vývozu oproti dovozu. Nejvíce se vyvážela skupina zboží stroje a dopravní zařízení, dovoz této skupiny naopak výrazně poklesl. Snížil se také dovoz surovin. V roce 2008 se schodek běžného účtu a obchodní bilance opět prohloubil, došlo totiž ke zpomalení růstu vývozu a nepříznivému vývoji kurzu slovenské koruny. V roce následujícím se díky zlepšení obchodní bilance výrazně snížil deficit běžného účtu. Obchodní bilance poprvé v tomto sledovaném období dosáhla kladných hodnot. Příčinou byl pokles cen dovážených surovin, nižší dovoz investic a snížení spotřebitelské poptávky (Národní banka Slovenska, 2005-2010).

Tabulka 15: Vývoj makroekonomických ukazatelů SR v letech 2010-2020 (v %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Míra nezaměstnanosti	12,5	13,6	14,4	13,5	12,3	10,6	8,8	5,9	5,0	4,9	6,8
Míra inflace	1,0	3,9	3,6	1,4	-0,1	-0,3	-0,5	1,3	2,5	2,7	1,9
Růst HDP	5,9	2,8	1,9	0,7	2,6	4,8	2,1	3,0	3,8	2,3	-5,2

Zdroj: Statistický úřad SR, Národní banka Slovenska, Eurostat

Míra nezaměstnanosti v roce 2010 odrážela následky doznívající krize a oproti roku 2009 se ještě mírně zvýšila. V následujících dvou letech se ještě více zvýšila, neboť docházelo k propouštění nejen v soukromé sféře, ale také ve veřejném sektoru kvůli

vládním úsporným opatřením. Od roku 2013 se začala míra nezaměstnanosti postupně snižovat vlivem státních dotací a ekonomického růstu (Hospodářské noviny, 2018). Pokles nezaměstnanosti se zastavil v roce 2020, kdy meziročně přibýlo nejvíc nezaměstnaných od roku 2010. Příčinou bylo obdobně jako v ČR propuknutí pandemie Covid-19, kdy mnoho lidí přišlo o práci (SME, 2020).

Míra inflace byla v roce 2010 nižší než v roce 2009. Přestože rostly ceny potravin, pokles regulovaných cen energií a pomalejší dynamika cen služeb a průmyslových výrobků držely hodnotu inflace nízko. Postupně ale docházelo k nárůstu cen komodit a dynamika inflace se začala ke konci roku zvyšovat. Nárůst inflace pokračoval v dalším roce, kdy navíc došlo ke zvýšení DPH o 1 % a dále ke zvýšení spotřební daně na cigarety. V roce 2012 byla hodnota inflace o něco nižší díky pomalejšímu růstu regulovaných cen energií a cen potravin. Stejný důvod měl i pokles cen v roce 2013, navíc klesaly ceny ropy a díky tomu byly nižší ceny pohonných hmot. V letech 2014-2016 došlo k rekordnímu poklesu inflace, na němž se podílely zejména externí faktory – pokles cen ropy a zemědělských komodit. K růstu se míra inflace vrátila v roce 2017, kdy se zrychlil vývoj cen potravin, služeb a průmyslových výrobků. V dalších letech docházelo k nárůstu cen energií, který přispíval k dalšímu růstu míry inflace. V roce 2020 se snižovaly ceny potravin a inflace poklesla (Národní banka Slovenska, 2010-2020).

Hnací silou slovenské ekonomiky, podobně jako české ekonomiky, je automobilový průmysl, který tvoří 13 % HDP, 35 % exportu a 44 % průmyslové výroby. Na Slovensku mají své továrny čtyři automobilky, které dohromady zaměstnávají asi 24 tisíc lidí. Tyto automobilky mají zhruba 330 dodavatelů, kteří zaměstnávají více než dalších 100 tisíc lidí. Slovensko je největším světovým výrobcem automobilů na tisíc obyvatel (Tlapa, a další, 2019, str. 728).

HDP v roce 2010 výrazně vzrostl díky oživení zahraniční poptávky. V domácí ekonomice přispěl k růstu HDP zejména průmysl a služby. Podobný vývoj probíhal i v následujícím roce, ale růst zahraniční poptávky postupně zpomaloval. Totéž se dělo i v roce 2012 a tempo růstu HDP nadále zpomalovalo. V roce 2013 sice opět narůstala zahraniční poptávka, ale domácí poptávka poklesla. Došlo ke zpomalování dynamiky cen výrobců. Růst HDP tak byl opět o něco nižší. V dalších dvou letech se zvýšila domácí poptávka a HDP opět zaznamenal růst. Ten byl podpořený růstem přidané hodnoty ve veřejné správě, obchodu a průmyslu. V roce 2016 se tempo růstu ekonomiky snížilo kvůli nižší domácí poptávce, a především vývoji investic. V dalších dvou letech byl růst HDP

podpořen rostoucí spotřebou domácností. V roce 2018 klesala zahraniční poptávka a růst HDP stál především na domácí části ekonomiky, protože exportní výkonnost slovenské ekonomiky klesala. Rok 2020 pak charakterizuje výrazný propad ekonomiky díky koronavirové pandemii (Národní banka Slovenska, 2010-2020).

Tabulka 16: Vývoj běžného účtu platební bilance SR v letech 2010-2020 (mil. EUR)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Běžný účet PB celkem	-3183,5	-3497,0	683,7	1378,9	870,5	-1668,8
Obchodní bilance	-79,9	-35,9	2505,8	2907,6	2757,7	798,1
	2016	2017	2018	2019	2020	
Běžný účet PB celkem	-2221,2	-1618,3	-1973,0	-2547,2	-306,6	
Obchodní bilance	1254,0	597,1	-238,5	-978,7	614,7	

Zdroj: Národní banka Slovenska, Eurostat

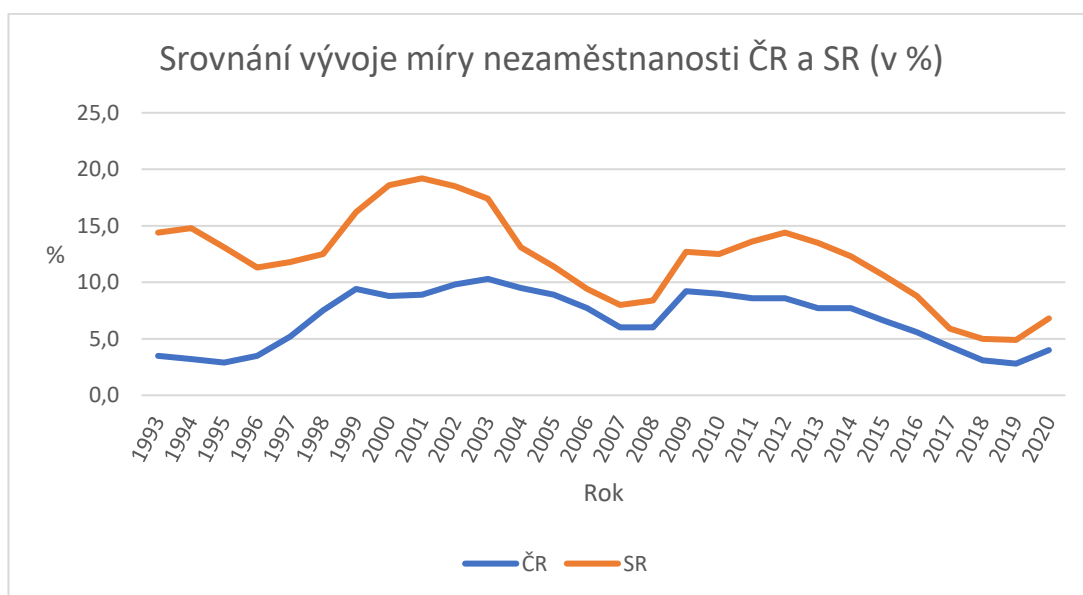
Oproti předešlému období se schodek běžného účtu platební bilance v roce 2010 zvýšil. Ke zhoršení došlo také na účtu obchodní bilance, který se ocitl v záporných hodnotách. Na úrovni dovozu se projevil růst cen surovin na světových trzích. Vývoz sice zaznamenal růst díky obnovování zahraniční poptávky po zotavení z hospodářské krize, ale stále měl nižší dynamiku než dovoz. V dalších letech se na pozitivním vývoji platební bilance podílí rostoucí automobilový průmysl, výroba nových modelů aut a jejich export do zahraničí. V roce 2015 dochází k opětovnému vzniku deficitu běžného účtu zejména kvůli menšímu přebytku obchodní bilance, způsobenému rostoucím dovozem spotřebního zboží. V dalším roce byl výsledek běžného účtu opět horší díky nižšímu čerpání z fondů EU. Obchodní bilanci ale opět zlepšil automobilový průmysl, současně s kovovýrobou a výrobou plynu a energií. V následujících dvou letech došlo ke zvýšení deficitu běžného účtu díky horší obchodní bilanci. Údaje za rok 2020 jsou předběžné a zatím neexistuje podrobná analýza pro tento rok (Národní banka Slovenska, 2010-2020).

5 Výsledky a diskuse

5.1 Komparace vývoje české a slovenské ekonomiky

V této kapitole budou uvedeny grafy, které umožní srovnání vývoje studovaných makroekonomických ukazatelů charakterizujících českou a slovenskou ekonomiku.

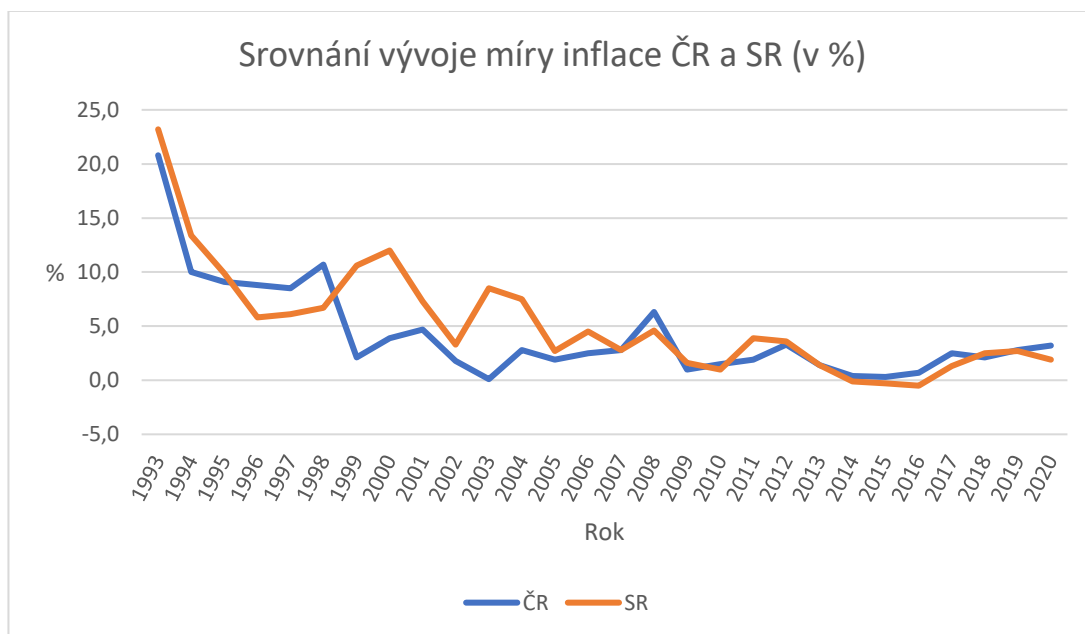
Graf 1: Srovnání vývoje míry nezaměstnanosti ČR a SR (v %)

Zdroj: zpracováno autorem

Z tohoto srovnání je jasně patrné, že se Slovensko již od rozdělení ČSFR potýká s vyšší mírou nezaměstnanosti než Česká republika. V prvních letech po rozdělení byl rozdíl nejvýraznější, Slovensko se totiž, jak bylo již výše zmíněno, potýkalo se špatně strukturovanou ekonomikou a útlumem dříve hojně rozvinutého těžkého a zbrojního průmyslu a s tím souvisejícím zánikem řady pracovních míst. Později se podařilo na Slovensku míru nezaměstnanosti snížit, zatímco se česká ekonomika začala v letech 1997-1998 potýkat s recesí a míra nezaměstnanosti oproti Slovensku výrazně stoupla. Rozdíl se opět prohloubil po roce 1999 díky zpomalení ekonomického růstu na Slovensku. Po vstupu obou zemí do EU v roce 2004 se míra nezaměstnanosti v ČR i SR vyvíjí podobným tempem a vzhledem k růstu ekonomiky klesá, ale na Slovensku zůstává stále vyšší než v ČR. V letech 2008-2009 je patrný dopad ekonomické krize na nezaměstnanost v obou zemích. Stejně tak lze pozorovat dopady koronavirové krize na obě země v roce 2020.

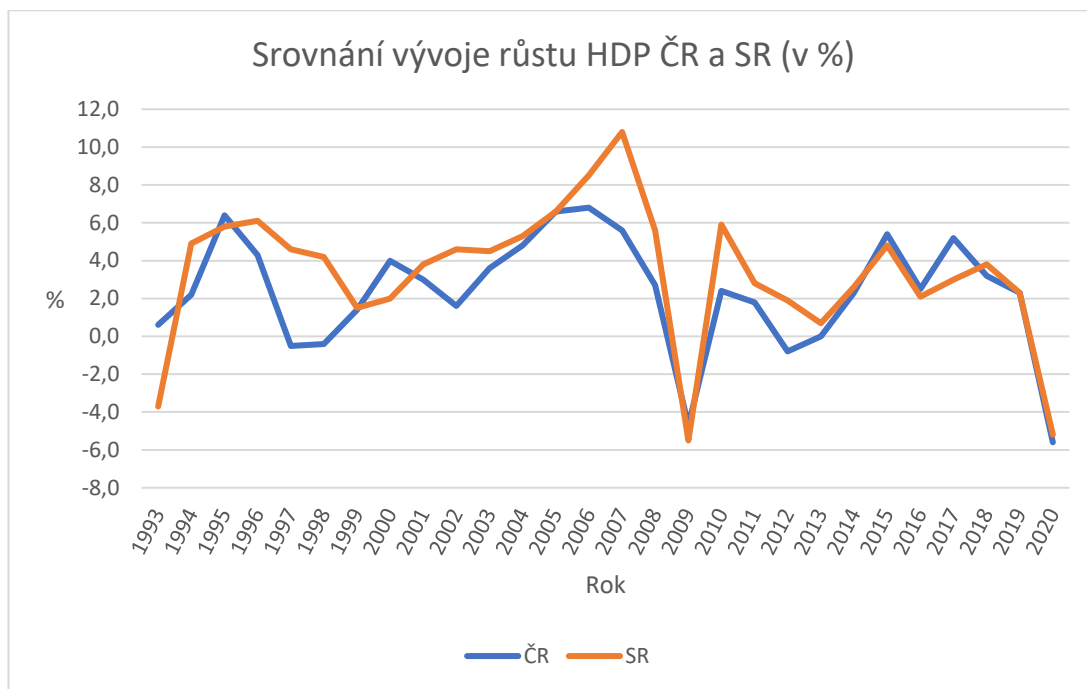
Graf 2: Srovnání vývoje míry inflace ČR a SR (v %)

Zdroj: zpracováno autorem

Svoji samostatnou existenci odstartovaly oba státy s vysokou mírou inflace v souvislosti s transformací na tržní ekonomiku. S postupující transformací a restrukturalizací míra inflace výrazně klesla, ale v obou zemích se potom vyvíjela rozdílně. V letech 1997-1999 ovlivnila inflaci v ČR hospodářská recese, v dalších letech naopak dochází ke zpomalení hospodářského růstu a k vyšší míře inflace na Slovensku. ČNB přistoupila k metodě cílování inflace v roce 1999, NBS obdobnou metodu používá od roku 2000. Po roce 2004 se rozdíly v růstu inflace zmenšují a až na drobné odchylky se míra inflace obou zemí vyvíjí velmi podobně. Po přijetí eura na Slovensku panovaly obavy, že dojde k nárůstu inflace, ale ty se nenaplnily a inflace dokonce mírně klesla a ani v dalších letech nedocházelo k jejímu výraznému nárůstu. V období hospodářské krize v letech 2008-2009 lze pozorovat, že míra inflace v Česku dosáhla vyšší hodnoty než na Slovensku. V následujících letech je opět vývoj podobný.

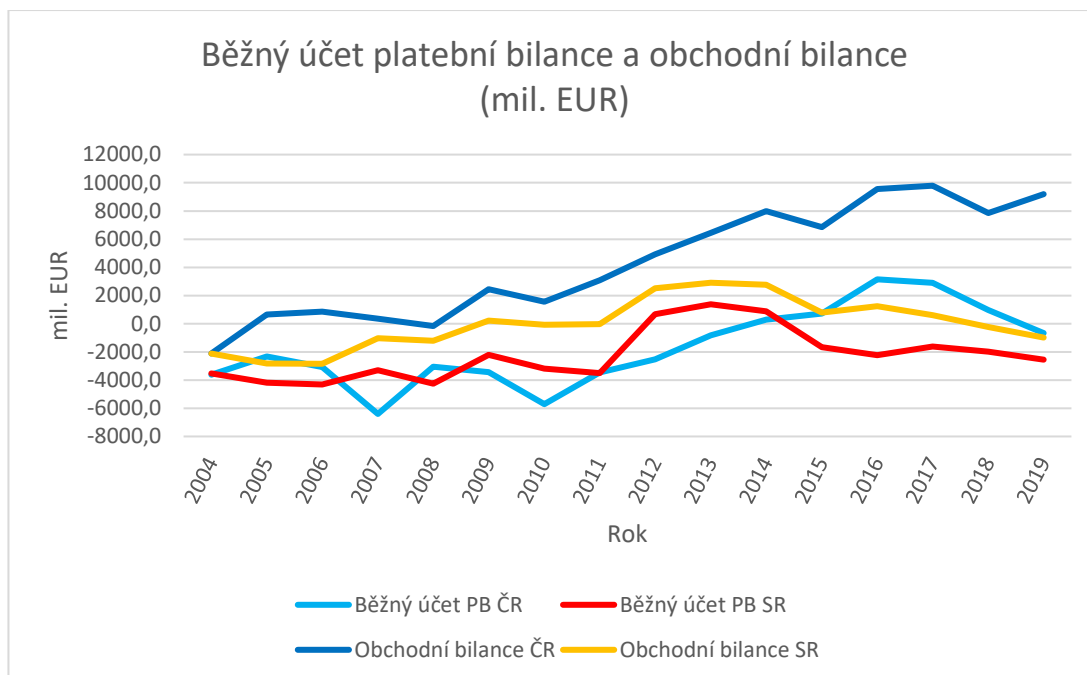
Graf 3: Srovnání vývoje růstu HDP ČR a SR (v %)

Zdroj: zpracováno autorem

Z tohoto grafu lze vysledovat, že si česká ekonomika lépe poradila s transformací na počátku devadesátých let a růst HDP byl zpočátku vyšší než u ekonomiky slovenské. Hned v roce 1994 ale růst slovenského HDP výrazně předstihl růst českého HDP. Z grafu je také dobře patrné, že zatímco slovenská ekonomika si prošla pouze jednou recesí, a to v letech 2008-2009, kdy HDP zaznamenal výrazný propad v důsledku světové hospodářské krize, česká ekonomika prošla hned dvěma recesemi navíc. Konkrétně se jednalo o krizi v letech 1997-1998 a dále v letech 2012-2013, kdy se také růst HDP dostal do záporných hodnot. Graf také zaznamenává mimořádnou výkonnost slovenské ekonomiky, která byla mezi lety 2000-2007 jednou z nejvýkonnějších ekonomik v rámci Evropy. I po krizi v roce 2009 vykázala slovenská ekonomika silnější růst než ekonomika česká. Obě země pak společně zažily prudký propad HDP v roce 2020 vlivem pandemie Covid-19 a vládních opatření, která uzavřela řadu provozů, které se pak potýkaly s problémy.

Graf 4: Srovnání vývoje salda běžného účtu obchodní bilance a platební bilance ČR a SR (mil. EUR)

Zdroj: zpracováno autorem

V tomto grafu byly použity údaje v mil. EUR získané z databáze Eurostatu, aby bylo možné provést srovnání vzhledem k rozdílným měnám ČR a SR. Zde je vidět, že běžné účty platební bilance obou států vykazují v průběhu let nesterénné změny jejich salda. Společným znakem je fakt, že po většinu období byly v záporných hodnotách. V roce 2012 se dostalo saldo běžného účtu platební bilance SR do přebytku, zatímco tento účet v ČR překročil nulu o dva roky později. V přebytku pak byl déle než slovenská platební bilance. Obchodní bilance ČR pak vyazuje výrazně jiný vývoj než obchodní bilance SR a je mnohem vyšší. To ukazuje na značnou proexportní orientaci české ekonomiky oproti ekonomice slovenské.

6 Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala vývoji české a slovenské ekonomiky od roku 1989 do roku 2020. V teoretické části byla objasněna podstata tržního hospodářství a důvody, proč je jednoznačnou volbou oproti centrálně plánované ekonomice. Dále byla popsána podstata transformace ekonomiky jakožto faktoru, který významně ovlivňoval ekonomický vývoj v devadesátých letech. Poté byl vysvětlen hospodářský cyklus včetně jeho typů a fází. Nakonec byly vysvětleny makroekonomické ukazatele použité v této práci pro sledování vývoje ekonomik, tzn. HDP a metody jeho výpočtu, inflace, nezaměstnanost a její druhy, a platební bilance.

Analytická část práce se zabývala nejprve hospodářským vývojem Československa po roce 1989. Popsala výchozí situaci Česka a Slovenska pro přechod z centrálně plánované na tržní ekonomiku. Byl vysvětlen průběh transformace a volba její metody. Šlo o metodu tzv. šokové terapie. Přes mnohé kontroverze byla transformace jak v Česku, tak na Slovensku úspěšná. Zpočátku se oba státy potýkaly s vysokou inflací, kterou se ale podařilo pomocí nástrojů centrálních bank snižovat. Dále byla zjištěna poměrně vysoká nezaměstnanost na Slovensku, způsobená nevhodnou ekonomickou strukturou, která měla své kořeny již v době před rokem 1989. Vyšší nezaměstnanost provázela Slovensko během všech sledovaných období a k jejímu zlepšení docházelo pouze v krátkých obdobích. Bylo zjištěno, že česká ekonomika zažila více recesí než ekonomika slovenská – konkrétně o dvě více, a to v letech 1997-1998 a 2012-2013. Slovenská ekonomika v těchto obdobích stagnovala, ale nedošlo u ní k tak výraznému propadu. Zároveň prokázala velmi vysokou výkonnost a silný růst v letech 1999-2007 a poté v roce 2010 po zotavení z ekonomické krize, kdy předstihla růst české ekonomiky. Slovenská ekonomika patřila k nejvýkonnějším ekonomikám v EU. Popsán byl také vývoj platební bilance, který ukázal, že České republice se daří vyvážet mnohem více produktů, než kolik jich dováží.

Na závěr práce byly porovnány zjištěné hodnoty makroekonomických ukazatelů pro Českou a Slovenskou republiku. Bylo zjištěno, že v hodnotách míry nezaměstnanosti si ve všech sledovaných obdobích lépe vedla ČR díky již zmíněnému znevýhodnění SR v podobě špatně strukturované ekonomiky z dřívějších dob. Cenová hladina se v obou státech i přes vyšší hodnoty na počátku devadesátých let dařila udržovat v přijatelných hodnotách. Ve vývoji HDP si pak lépe vedlo Slovensko, které se mohlo pochlubit vysokým růstem HDP, a ne tak výraznými propady, jaké bylo možné pozorovat ve vývoji HDP Česka.

Na základě zkoumaných údajů bylo zjištěno, že i přes společnou minulost a vzájemnou blízkost obou států nelze tvrdit, že vývoj obou ekonomik probíhal stejně. Vstup do EU lze hodnotit jako prospěšný pro obě země, neboť zjištěná data prokazují zlepšení ekonomického růstu, pokles nezaměstnanosti a příznivý vývoj inflace v období od vstupu do EU. Slovensku navíc k růstu pomohl i vstup do eurozóny, což dokládá i spokojenost slovenských občanů s přijetím společné evropské měny. Naopak Česko se k přijetí eura staví zdrženlivě, a to navzdory pozitivním zkušenostem na Slovensku.

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BAGATELAS, W. T. 2003. *The Slovak Economy and EU Membership*. Bratislava : Iura Edition, 2003. ISBN 978-80-8078-006-7.

BRČÁK, J., a další. 2012. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, J.; SEKERKA, B. a STARÁ, D. 2014. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

CZESANÝ, S. 2006. *Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-576-1.

DUBSKÁ, D. 2016. *Srovnávací analýza vývoje ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska*. Praha : Český statistický úřad, 2016. ISBN 978-80-250-2686-1.

GERŠLOVÁ, J. a SEKANINA, M. 2003. *Lexikon našich hospodářských dějin*. Praha : Libri, 2003. ISBN 80-7277-178-7.

JONÁŠ, J. 1997. *Ekonomická transformace v České republice: makroekonomický vývoj a hospodářská politika*. Praha : Management Press, 1997. ISBN 80-85943-22-0.

JUREČKA, V. 2013. *Makroekonomie*. Praha : Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4386-8.

KUCHAŘ, P. 2007. *Trh práce: sociologická analýza*. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1383-3.

MANKIW, N. G. 1999. *Zásady ekonomie*. Praha : Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-891-1.

MAREŠ, P. 1998. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-901424-9-4.

PERNICA, M. a ŠEFČÍK, V.. 2012. *Makroekonomická gramotnost: Jak pochopit hospodářskou politiku státu*. Praha : Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-82-8.

SPĚVÁČEK, V. 2002. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha : Linde, 2002. ISBN 80-86131-32-7.

SVĚTLÍK, J. 1991. *Kapitoly z tržní ekonomiky: trh, marketing, management, financování*. Zlín : EKKA, 1991.

ŠÍMA, J. 2000. *Trh v čase a prostoru*. Praha : Liberální institut, 2000. ISBN 80-86389-09-X.

TLAPA, M., a další. 2019. *Mapa globálních oborových příležitostí: 2019/2020*. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2019. ISBN 978-80-7441-041-3.

TOMEŠ, Z. 2008. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Praha : C.H.Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-002-7.

ZBOŘIL, F. 2010. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha : Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-38-7.

ŽÍDEK, L. 2006. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-X.

Elektronické zdroje

CzechInvest. *Mobilita* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.czechinvest.org/cz/Technologicke-domeny/Mobilita>

Česká národní banka. *Zprávy o inflaci* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/>

Česká národní banka. *Zprávy o vývoji platební bilance* [online]. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-vyvoji-platebni-bilance/>

Český rozhlas, 2019. *Kuponová privatizace. V Česku dodnes bolí rány z rychlé ekonomické transformace* [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/kuponova-privatizace-v-cesku-dodnes-boli-rany-z-rychle-ekonomicke-transformace-8078249>

Český statistický úřad. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-11122020#05>

Ekonomický časopis [online], 2006. 54. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.cceeol.com/search/article-detail?id=212751>

Euractiv. *Proč mají Slováci rádi euro?* [online]. 20.3.2019 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/ekonomika/news/proc-maji-slovaci-radi-euro/>

Eurostat. *Database - Eurostat* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat. *Employment and unemployment (LFS) – Overview* [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs>

Finance v praxi. *Platební bilance, struktura a záznam operací* [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.financevpraxi.cz/makroekonomie-platebni-bilance>

Historie ČNB. *Zavedení cílování inflace a geneze tohoto měnověpolitického režimu* [online]. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z:

https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/7_cilovani_inflace/1_zavedeni_cilovani_i_nflace_a_geneze_tohoto_menovopolitickeho_rezimu/

Hospodářské noviny. *Slovensko má nejnižší nezaměstnanost za posledních šest let. Klesla na 10,77 procenta* [online]. 20.12.2015 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65000570-slovensko-ma-nejnizsi-nezamestnanost-za-poslednich-sest-let-klesla-na-10-77-procenta>

HOVORKOVÁ, Kateřina. Aktuálně.cz. *Česko odmítá euro hlavně z pohodlnosti. Vláda ani ČNB ho nechce, kritéria jsou alibi* [online]. 4.1.2021 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/koruna-nebo-euro-ekonomove-hodnoti-rozhodnuti-vlady-neresit/r~47f686ca48f411ebb1110cc47ab5f122/>

KUČEROVÁ, Irah, 2014. Integrace ČR a SR do evropských ekonomických struktur. In: *ResearchGate* [online]. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/270582217_Integrace_CR_a_SR_do_evropskych_ekonomickych_struktur

Ministerstvo financí České republiky, 2005. *IMF - Mezinárodní měnový fond* [online]. 1.6.2005 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-institute/imf-mezinarodni-menovy-fond-11650>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Situace na trhu práce* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/situace-na-trhu-prace>
Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/>

Národní banka Slovenska. *Výročná správa* [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyrocnna-sprava>

SME. *Nezaměstnaných na Slovensku medziročne pribudlo najviac od roku 2010* [online]. 4.8.2020 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://ekonomika.sme.sk/c/22481198/nezamestnanych-na-slovensku-medzirocne-pribudlo-najviac-od-roku-2010.html>

SVOBODA, Peter a NEMEŠKAL, Jiří. 2015. Nezaměstnanost v Česku v historickém pohledu. *Geografické rozhledy* [online]. 24(4), 28 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: http://www.historickygis.cz/sites/default/files/svoboda_p_nemeskal_j_2015_nezamestnanost_v_cesku_v_historickem_pohledu_geograficke_rozhledy_24_c_4_s_28-29.pdf

Vláda České republiky. *Historie minulých vlád* [online]. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/!-zprava-vlady-o-stavu-ceske-spolecnosti---oddil-3-2129/>

ZÁBOJNÍKOVÁ, Karolína, 2019. Vstup Česka do Unie byl pro další vývoj ekonomiky klíčový. *Statistika a my* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/05/27/vstup-ceska-do-unie-byl-pro-dalsi-vyvoj-ekonomiky-klicovy/>